

IITIN KUNNAN HYVINVOINTIKERTOMUS 2017–2020

173/05.00.00/2021

Elinvoima- ja resurssivaliokunta 11.10.2021 § 5

Palveluvaliokunta 13.10.2021 § 5

Kunnanhallitus 14.2.2022 § 18

Kunnanvaltuusto 22.2.2022 § 2

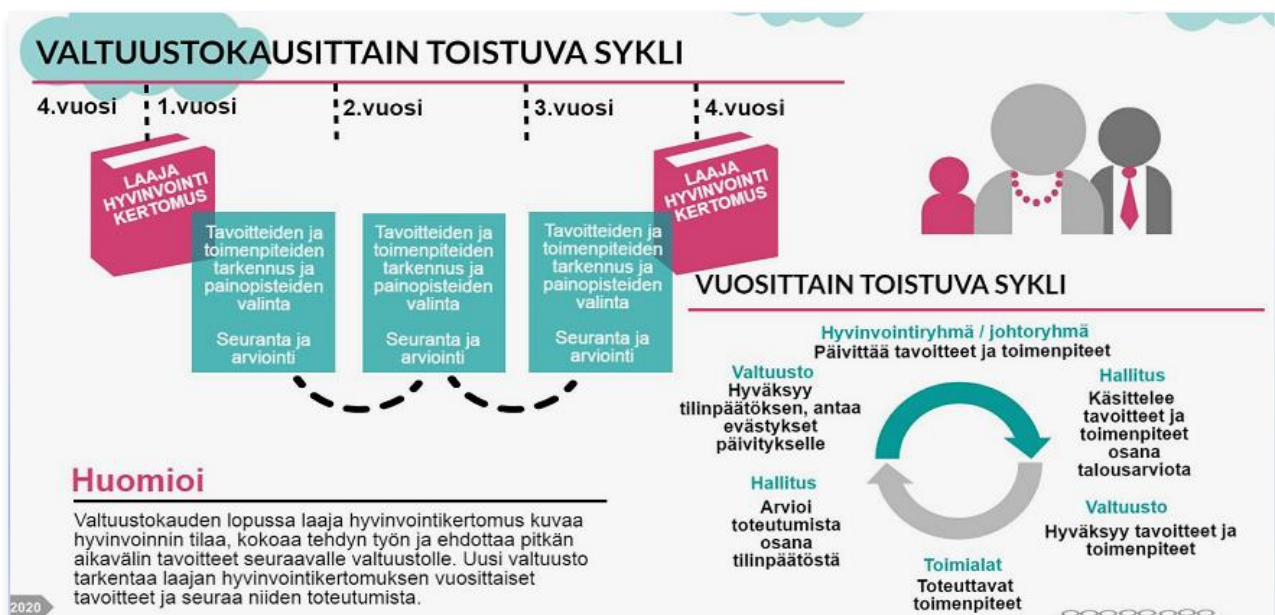
1 Johdanto

litin kunnassa on tehty hyvinvointikertomus viimeksi vuonna 2013. Hyvinvointikertomus tulee tehdä kerran valtuustokaudessa ja sen tavoitteita ja toimenpiteitä tulee päivittää vuosittain osana kuntasuunnittelua. Hyvinvointikertomus on lakisääteistä. Terveystieteiden lain (1326/2010, § 12) velvoittaa kunnat valmistelevaan hyvinvointikertomuksen kerran valtuustokaudessa.

Tiivistetysti hyvinvointikertomus on tiivis kuvaus johtopäätöksineen

- kunnan toteuttamasta hyvinvointipolitiikasta
- väestön terveydestä ja hyvinvoinnista
- väestöryhmittäisistä hyvinvointi- ja terveyseroista
- terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden muutoksista
- palvelujärjestelmän toimivuudesta ja kyvystä vastata hyvinvointitarpeisiin
- ehkäisevän työn kustannuksista ja mahdollisista vaikutuksista sekä
- tavoitteista ja toimenpiteistä.

Kuvassa on esitetty THL:n kuvaus hyvinvointikertomuksen prosessista

Tavoitteita ja toimenpiteitä tulee tarkentaa ja painopisteitä valitaan vuosittain. Hyvinvointikertomus on johtamisen työväline. Se toimii ja tukee strategiatyötä sekä toimii vuotuisen kuntasuunnittelun ja seurannan välineenä. Hyvinvointikertomus auttaa monin tavoin päättäjää: 1) tarjoamalla perusteluja päätöksille 2) auttamalla priorisoimaan toimintaa 3) tukemalla toiminnan arviointi 4) varmistamalla toiminnan resurssit. Hyvinvointikertomuksen valmistelu on eri toimijoiden yhteistyötä.

Hyvinvointikertomuksen laadinta on hyödyllinen prosessi, kun se tehdään yhdessä eri toimijoiden kanssa. Monialaista työtä tarvitaan, jotta saadaan kaikki tarvittava tieto. Hyvinvointikertomuksen tuloksena syntyvät hyvinvointityön tavoitteet. Hyvinvointityöryhmä on ensi arvoisen tärkeä, jotta

saadaan mahdollisimman kattava tieto kunnan hyvinvoinnin tilasta. Iitissä hyvinvointityöryhmä perustettiin v. 2020 loppupuolella. Iitin hyvinvointityöryhmän tavoitteena oli päivittää hyte-tietoa kuntalaisten hyvinvoinnista, koska valtakunnalliset indikaattoritiedot ”laahaavat” perässä. Tietoa vertailtiin keskenään, jotta saatiin mahdollisimman luotettava kuva kuntalaisten hyvinvoinnista. Päijät-Hämeen kaikissa kunnissa tehdään v. 2021 hyvinvointikertomus vuosilta 2017-2020. Kertomuksesta esiin nousseista asioista johdetaan hyvinvointisuunnitelma vuosille 2021-2025.

Valtakunnallisestikin hyvinvointi on nostettu esille vahvasti hallituksen ohjelmassa. Siinä hyvinvointivaltion käsite nostetaan vahvasti esiin. Hallitusohjelmassa korostetaan pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia. Hyvinvointivaltion arvot ja periaatteet määritellään perinteisin ja suomalaisten keskuudessa yleisesti jaetuin ilmaisin. Ohjelmassa hyvinvointivaltiota kuvataan valtioksi, jonka keskeisenä periaatteena on ihmisten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon, osallisuuden ja oikeuksien takaaminen. Tähän liittyy myös se, että julkinen sektori määritellään keskeiseksi toimijaksi sekä hyvinvointipalveluiden järjestämisessä että tuottamisessa.

Iitin strategia 2017-2020 on toiminut hyvinvointia koskevan päätöksenteon pohjana. Strategiassa on jo otsikkotasolla nostettu hyvinvointi esille, mikä kuvaa kunnan päätöksenteon sitovuutta kuntalaisten hyvinvointiin. Strategiassa on nostettu esille painopistealueiksi elinvoiman ja yrittäjyyden vahvistaminen, hyvinvoinnin ja perheystävällisten ratkaisujen edistäminen, toimintojen ja palveluiden kehittäminen. Iitissä on viimeksi laadittu hyvinvointikertomus 2013. Tämä kertomus päivittää hyvinvointitiedon ja kertomuksesta johdettua hyvinvointisuunnitelmaa kannattaa päättäjien pitää pohjana, kun pohditaan uutta kuntastrategiaa. Hyvinvointityölle tulee luoda painopistealueet, joihin konkreettisesti pyritään. Tämä kertomus on siis katsaus menneeseen eli mitä on saatua aikaa ja missä ollaan nyt. Tämän kertomuksen hyväksyy valtuusto kuin myös tulevan hyvinvointisuunnitelman, josta johdetaan neljän vuoden tavoitteet, joilla kehitetään kuntalaisten hyvinvointia.

Hyvinvointi tulee tuoda näkyväksi osaksi kunnan toimintaa. Paljon jo tehdään hyvinvoinnin eteen hyvää työtä. Tämä tulee tehdä näkyväksi ja toisaalta vaikuttaa päätöksillä hyvinvoinnin ongelmakohtiin, jotta edistetään kuntalaisten hyvinvointia. Hyvinvointikertomusta valmistelemaan on perustettu Hyte-työryhmä ja kertomuksen on laatinut hyvinvointikoordinaattori.

2 Hyvinvointitietoa indikaattorien näkökulmasta

Hyvinvointia tarkasteltaessa indikaattorien valossa, esille nousee seuraavia asioita, jotka vaikuttavat suoraan kuntalaisten hyvinvointiin.

2.1 Väestö

Indikaattorien suhteellinen suunta ilmaistaan prosentteina (Muutos%). Ympyrän kehän vahvuus ilmaisee muutoksen voimakkuutta. Ympyrän liikennevaloväri määräytyy tapahtuneen muutoksen ja indikaattorin arvotuksen perusteella.

Indikaattorin kehitys viime vuosina (Suunta). Suuntakuvaajan liikennevaloväri määräytyy tapahtuneen muutoksen ja indikaattorin arvotuksen perusteella. Alle viiden prosentin muutoksessa suuntakuvaaja esitetään harmaana.

Vertailukuntien (Vertailu) palkkien liikennevalovärit kertovat oman kunnan tilanteesta suhteessa vertailukuntiin.

Muutos (%) Suunta

Vertailu

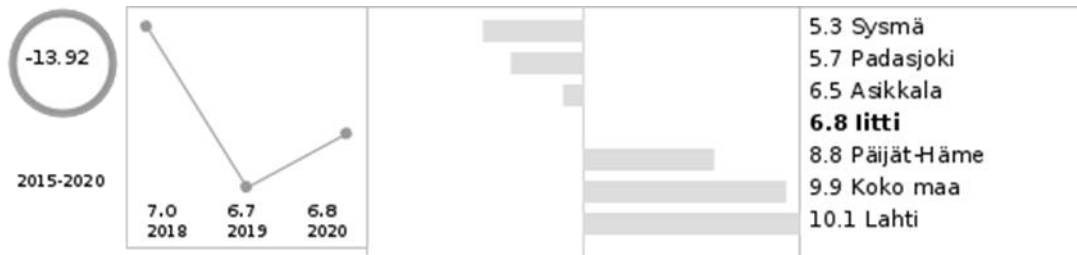
Iitin väestö 31.12

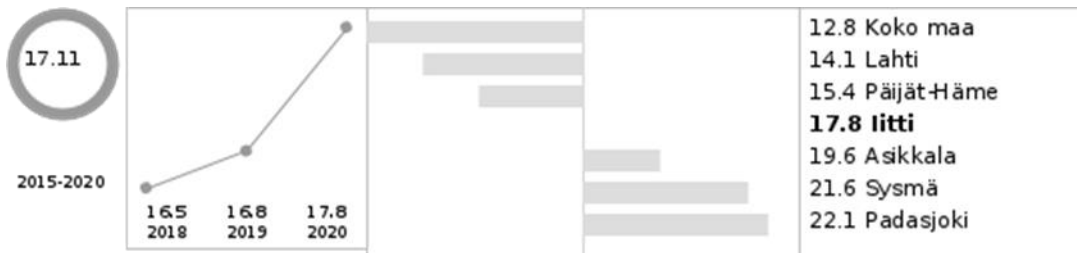
0 - 6-vuotiaat, % väestöstä

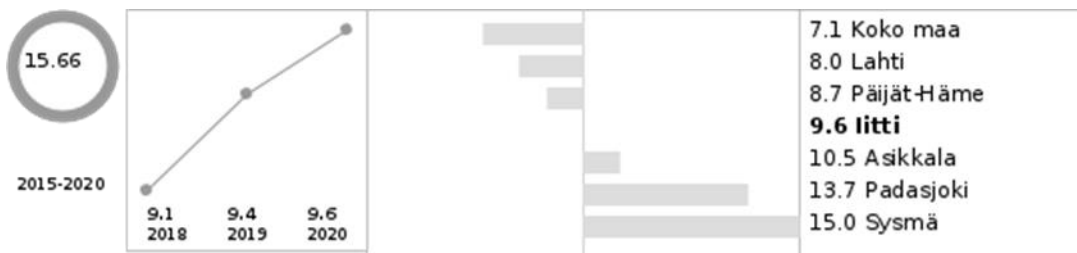
16 - 24-vuotiaat, % väestöstä

65 - 74-vuotiaat, % väestöstä

75 - 84-vuotiaat, % väestöstä

Syntyneiden enemmisyys

Huoltosuhde, demografinen

Kuntien välinen nettomuutto / 1 000 asukasta

Väestön ja huoltosuhteen kehitys Iitissä on otettava huomioon päätöksenteossa ja alueiden sekä tilojen suunnitelmissa. Tiivis yhteistoiminta kunnan toimielinten ja Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän eri sektoreiden kanssa on välttämätön edellytys näissä tavoitteissa onnistumiselle. PHHYKY:n kanssa tulee jatkaa vuodeosastopalveluiden rakennemuutoksen kehitystyötä korvaamalla vuodeosastohoitoa kehittämällä tehostetun hoidon asumisyksikköä. Ikäihmisten aktiivisuutta tulee tukea päätöksenteossa. Kotihoidon rakennemuutos lisää kotihoidon palvelumahdollisuuksia ennen kaikkea vanhusikäisille. Sosiaalipalvelut tukevat myös syrjäytymisen estämistä ja siihen liittyviä pahoinvointi-ilmiöitä. Kriittinen muutospiste Päijät-Hämeessä on ollut vuosi 2020, jolloin yli 75-vuotiaiden määrä kääntyy merkittävään kasvuun. Samaan aikaan työikäisen väestön osuus pienenee. Nykyisellä palvelurakenteella ei voida vastata ikääntyneiden palvelutarpeeseen ja palvelurakennetta ja -järjestelmää on kehitettävä. Jotta ikääntyvän väestön palvelutarpeeseen voidaan tulevaisuudessa vastata, kuntien hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen toimenpiteet, asumisen ja asuinalueiden kehittäminen kuin kuntalaisten oma vastuu terveydestä ja hyvinvoinnista korostuu entisestään. Ikääntyvä väestö tulee tarvitsemaan nopealla aikataululla esteettömiä ja turvallisia asuinympäristöjä. Kunnittainen huoltosuhte heikkenee Päijät-Hämeessä ennusteen mukaan selkeästi vuoteen 2040. Huoltosuhteen muutos korreloi yli 75-vuotiaiden määrän kehitykseen. Vahvimmin heikkeneminen näkyy Padasjoella, Sysmässä, Heinolassa, Hartolassa ja Iitissä.

Lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 5 § mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on laadittava osana kunnan strategista suunnittelua. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain.

Suunnitelmassa on:

- 1) arvioitava ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palvelutarpeeseen vaikuttavia tekijöitä;
- 2) määriteltävä tavoitteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä ikääntyneelle väestölle tarjottavien palvelujen määrän ja laadun kehittämiseksi;

- 3) määriteltävä toimenpiteet, joilla kunta vastaa 2 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisesta, sekä arvioitava voimavarat, jotka kunnassa tarvitaan toimenpiteiden toteuttamiseksi;
- 4) määriteltävä kunnan eri toimialojen vastuut 3 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttamisessa; sekä
- 5) määriteltävä, miten kunta toteuttaa yhteistyötä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tahojen kanssa.

Kunnan on otettava suunnitelma huomioon valmisteltaessa ikääntyneen väestön asemaan ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemiin palveluihin vaikuttavaa kunnan päätöksentekoa, kuntalain (365/1995) 65 §:ssä tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa sekä terveydenhuoltolain 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua raporttia ja hyvinvointikertomusta. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 5 §) Kaikki kunnan hallintokunnat voivat toiminnallaan edistää myös ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä ja arvioida päätöksiään tältä pohjalta. Hyvinvoinnin- ja terveydenedistäminen ei ole erillistä tekemistä vaan kaikkien yhteinen tehtävä, jossa roolit vaihtelevat.

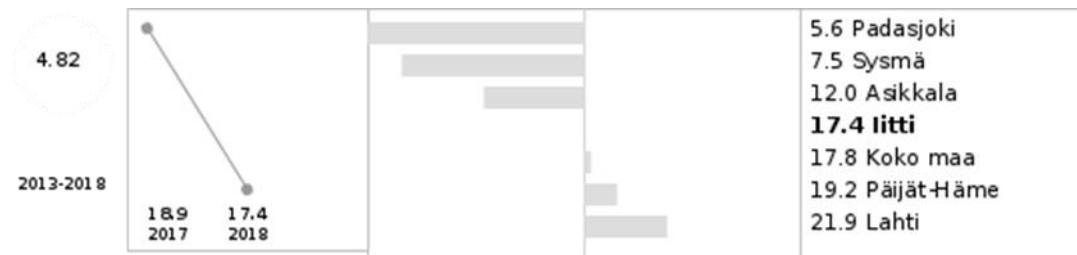
Aktiivisten, oman alueensa kehittämiseen osallistuvan kylätoiminnan kehittymistä tuetaan ja on tuettu kahden uuden kyläyhteisön saamisella mukaan uudentyyppiseen kehittämistoimintaan, josta Vuolenkoski on hyvänä esimerkkinä. Vuolenkoskelle valmistui vuonna 2018 liikuntahalli kunnan ja Vuolenkosken kyläyhdistyksen yhteistyönä. Yhteisöllisyyttä vahvistetaan avoimella toimintatavalla ja mm. sähköisiä palveluita hyödyntämällä. Tulevaisuudessa kolmannen sektorin rooli korostuu kunnan yhteistyökumppanina.

Kuntalaisten hyvinvointiin vaikutetaan ja on vaikutettu erilaisten hankkeiden avulla. Näissä kyläyhdistykset ovat olleet mukana hanketyön kautta. Perheyrittäjyyttä ja hyvinvointiyrittäjyyden vahvistamista tulee lisätä hyvinvointipalveluiden tuotannossa. Tuotannollisten työpaikkojen säilyttämistä ja lisäämistä on tiivistetty tiiviillä yhteistoiminnalla ja joustavalla kaavoitus-, toimitila- ja tonttipolitiikalla. Kaavoituspalvelut on tulevaisuudessa avainasemassa, kun mietitään Iitin väestörakennetta hyvinvoinninnäkökulmasta. Kaikessa suunnittelussa tulee ottaa huomioon omatoimisen liikkumisen helppous.

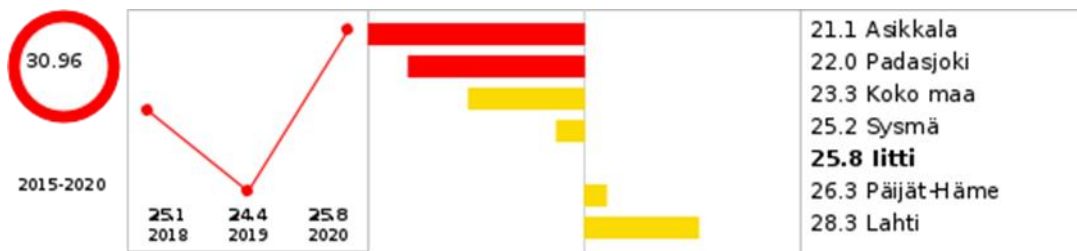
Muutos (%) Suunta

Vertailu

Avioeroja 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä naimisissa olevaa

Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä

Yhden hengen asutokunnat, % asutokunnista

Koulutustasomittain

Huomionarvoista maankäyttöön ja kaavoitukseen liittyen on väestön ikääntymisen ohella se, että Iitissä on paljon pieniä asutokuntia. Näitä on myös tällä hetkellä tilastojen valossa yhä enemmän. Pieniä asuntoja palvelujen lähellä ja esteettömiä kulkuyhteyksiä tarvitaan aina vain enemmän. Olisi tärkeää saada niin ikäihmisiä kuin lapsiperheitä lähelle toisiaan. Tämä lisäisi yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta. Iitti on pinta-alaltaan laaja kunta. On ensiarvoisen tärkeää, että yhteisöllisyys säilyy. Tutkimusten mukaan yksinäisyyttä on olemassa jo kouluikäisillä. Iitissä alettiin suunnitella v. 2019

yhteisöllistä liikuntapuistoa kaikenikäisille ja rakennustyöt aloitettiin v. 2020. Hanke saatettiin loppuun v. 2021 keväällä. Tämä oli päättäjiltä tärkeä hyvinvointiteko kuntalaisille etenkin näin korona-aikana, kun ulkoliikuntaa tulee kehittää kuin myös matalan kynnyksen liikkumispaikkoja. Uudessa liikuntapuistossa voi liikkua turvallisesti yhdessä, ja puisto luo alueelle ”positiivista ilmettä”.

Väestön koulutustasomittain osoittaa perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräisen pituuden henkeä kohti. Indikaattori ilmaisee väestön koulutustason, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettua korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspiduudella. Esimerkiksi koulutustasoluku 246 osoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on 2,5 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Väestön koulutustasoa mitattaessa perusjoukkona käytetään tavallisesti 20 vuotta täyttäneitä väestöä. Näin siksi, että alle 20-vuotiaat ovat pääsääntöisesti vielä koulussa, eivätkä näin ollen ole ehtineet suorittaa tutkintoa. Tutkinnon suorittaneella väestöllä tarkoitetaan lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja korkeakouluissa tutkinnon suorittaneita sekä näyttötutkintona ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneita. Pelkästään peruskoulun, keskikoulun ja kansakoulun käyneet eivät kuulu tutkinnon suorittaneeseen väestöön. Tutkinnot on luokiteltu henkilön korkeimman, viimeksi suoritettua ammatillisen tutkinnon mukaan.

2.2 Talous

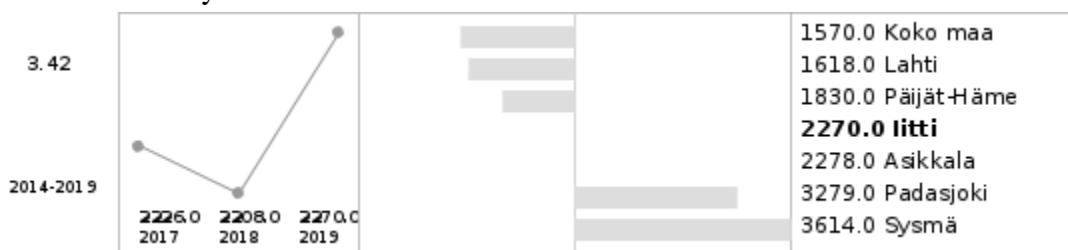
Muutos (%) Suunta

Vertailu

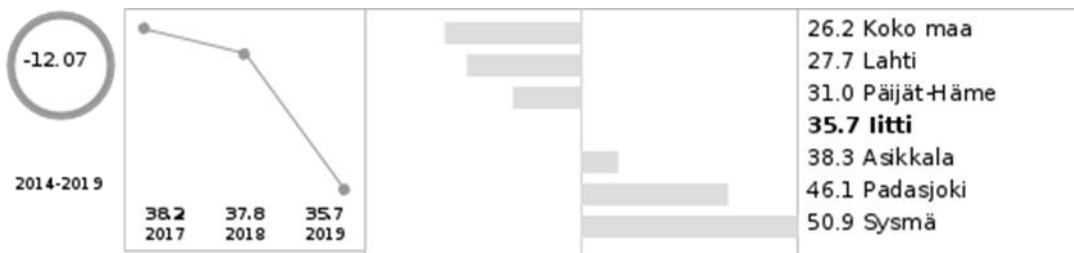
Lainakanta, euroa / asukas

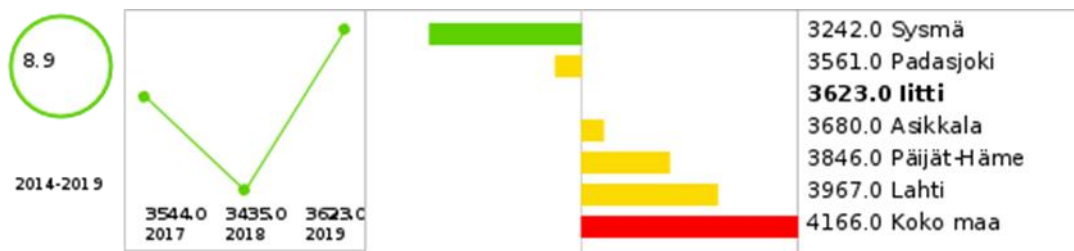
Valtionosuudet yhteensä euroa / asukas

Valtionosuudet, % nettokustannuksista

Verotulot, euroa / asukas

Suhteellinen velkaantuneisuus, %

Tämän hyvinvointikertomuksen ajanjakso 2017-2020 oli kunnalle taloudellisesti haastava. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän ylitykset sopimuksista ja lisälaskut ajoivat kunnan vuonna 2019 pohtimaan talouden säästötoimenpiteitä. Vuonna 2020 talouden tasapainotusohjelmaa toteutettiin ja se vaikutti kaikkiin toimialoihin.

Myös hyvinvointiin ja talouteen vaikutti keväällä 2020 Suomeen levinnyt koronaviruspandemia sekä sitä seuranneet hallituksen maaliskuussa asettamat rajoitustoimet. Nämä vaikuttivat merkittävästi koko julkiseen talouteen ja kuntatalouteen sen osana. Tilanne vaikutti kevään aikana voimakkaasti kuntien tehtäväkenttään, palvelujen tarpeeseen ja kysyntään sekä niiden tuottamisen tapaan. Samanaikaisesti kuntien verotulot putosivat, myynti- ja maksutulot vähenivät sekä sosiaali- ja terveydenhuollon menot kasvoivat kuntien ja sairaanhoitopiirien valmistautuessa koronapotilaiden hoitoon. Myös kiireetöntä hoitoa lykättiin.

Koronapandemian vaikutukset yksittäisiin kuntiin ovat olleet hyvinkin erilaisia johtuen muun muassa kuntien erilaisista tulorakenteista, elinkeinorakenteista, palvelurakenteista, koronatapausten määrästä ja maantieteellisestä sijainnista. Valtio on tukenut kotitalouksia, yrityksiä ja kuntia

suoraan useilla toimenpiteillä vuoden 2020 aikana annetuissa lisätalousarvioissa. Mittaluokaltaan merkittävin kuntiin kohdistuva toimenpide oli vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa osoitettu, toisiaan täydentävistä toimenpiteistä muodostunut kuntien tukipaketti. Tukipaketin toimet kohdentuivat pääosin vuoteen 2020. Syksyn 2020 budjettiriihen yhteydessä hallitus päätti osoittaa kunnille lisätukea syksyn 2020 lisätalousarviossa. Näiden merkittävien tukipakettien lisäksi kuntiin on kohdennettu useita muitakin tukitoimia vuoden 2020 aikana. Kuntatalouden tulos ja rahoitusasema muodostuivat selvästi kevään 2020 kuntatalousohjelmassa esitettyä vahvemmaksi. Vahvistumisen taustalla ovat merkittävimpana tekijänä hallituksen kuntataloutta vahvistavat tukitoimet peruspalvelujen järjestämisen turvaamiseksi ja kuntatalouden aktiviteetin ylläpitämiseksi. Myös verotulojen kehitys on ollut keväällä ennustettua parempaa. Tukitoimien ansiosta kuntatalous vahvistui selvästi edellisen vuoden heikkoon tulokseen verrattuna.

Jos tarkastellaan Iitin taloustilanteen kautta hyvinvointia, on nähtävissä lainakannan nousua asukasta kohden. Menoja ovat lisänneet eri tekijät, joista keskeisimpänä voidaan pitää väestön ikääntymisestä johtuvia hoitomenoja, yleensäkin terveystenon kasvua sekä päivähoitomaksujen alentamista, mikä näkyi päivähoiton kysynnän kasvuna. Päivähoidon tarve on lisännyt myös henkilökunnan tarvetta. Lasten pienituloisuusaste on myös noussut Iitissä, joten sinänsä on hyvä, että päivähoitomaksuja on kevennetty. Mikäli pienituloisten lapset jäävät yhteisön ulkopuolelle, saattaa tämä myöhemmässä vaiheessa näkyä lisääntyneinä terveystenoina. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta on merkityksellistä, että lapset voivat osallistua ekonomisesta asemasta riippumatta päivähoitoon. Iittiin valmistui vuonna 2020 Pikku-Vieterin päiväkotit Ravilinnan vapaa-aikakeskuksen ja jäähallin naapuriin.

2.3 Elinvoima

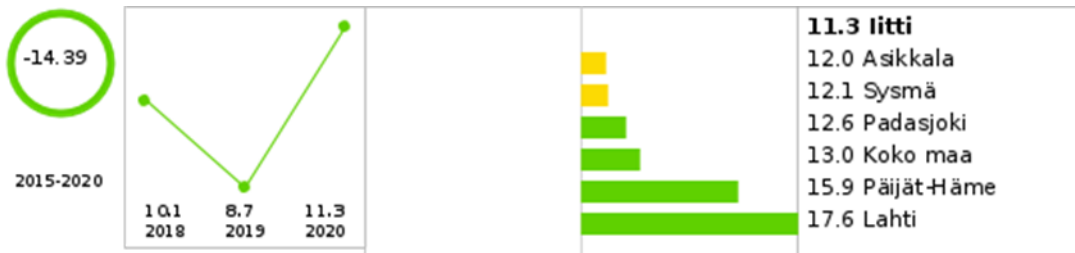
Muutos (%) Suunta

Vertailu

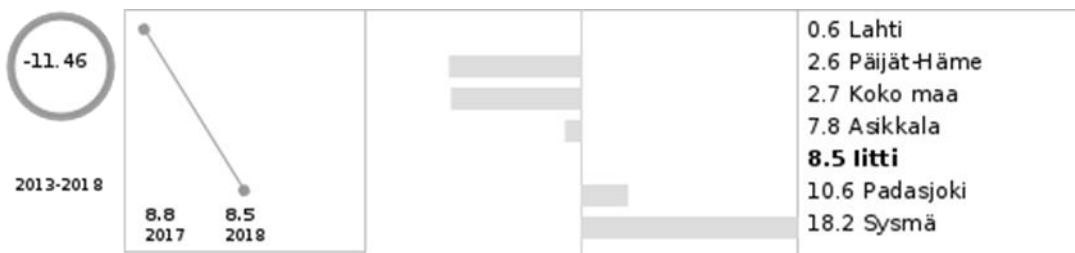
Työlliset, % väestöstä

Työttömät, % työvoimasta

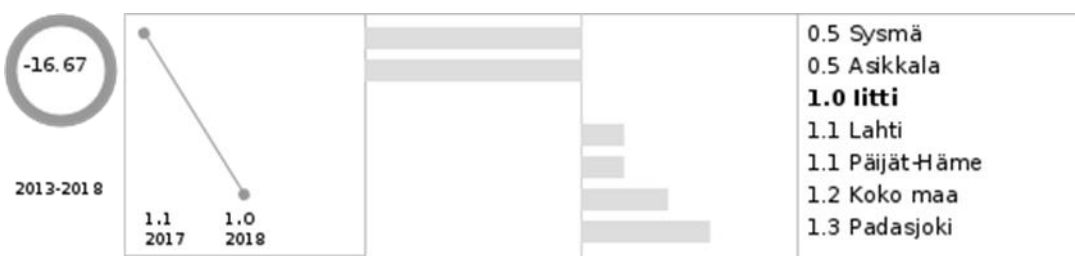
Maatalous, metsätalous ja kalatalous, % työllisistä

Teollisuus, % työllisistä

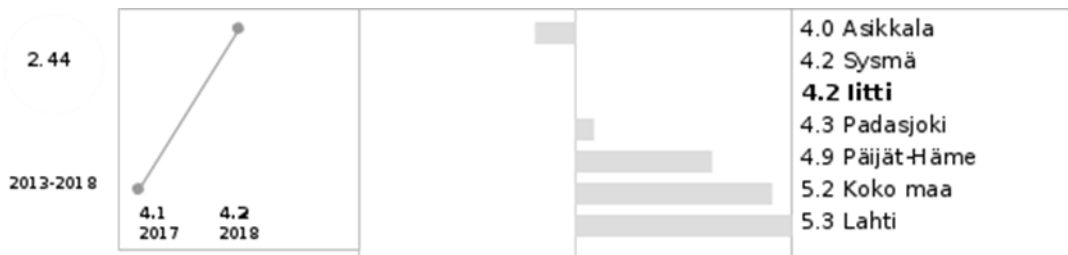
Kaivostoiminta ja louhinta, Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta, Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito, % työllisistä

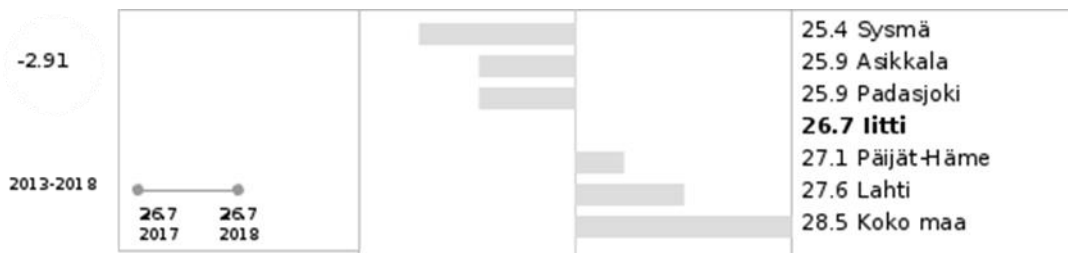
Tukku- ja vähittäiskauppa; Kuljetus ja varastointi; Majoitus- ja ravitsemistoiminta, % työllisistä

Muu palvelutoiminta, % työllisistä

Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus, Koulutus, Terveys- ja sosiaalipalvelut, % työllisistä

Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, Hallinto- ja tukipalvelutoiminta, % työllisistä

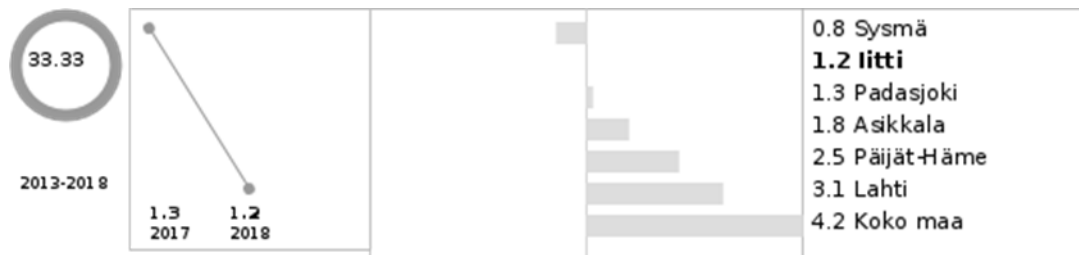
Kiinteistöalan toiminta, % työllisistä

Rahoitus- ja vakuutustoiminta, % työllisistä

Informaatio ja viestintä, % työllisistä

Rakentaminen, % työllisistä

Iitissä tuloverotus on pidetty alhaisena. Työikäisen väestön osuus on tällä hetkellä melko alhainen, kun tullaan + 65 ikäryhmään. Heidän osuus on maan keskitasoa korkeampi. Väestöennuste vuoteen 2030 näyttää Iitille miinusmerkkisenä. Väestömäärä laskee noin neljällä sadalla (v. 2012 - 2030). Väestöllinen huoltosuhde (kuinka monta alle 15 v ja yli 65 v on työikäistä kohti) tulee olemaan vaikea vuoteen 2030 mennessä, sillä tuolloin jokaista työikäistä kohti tulee olemaan yksi huollettavan ikäinen. Elinkeinojakauman mukaan verrattuna koko maan tilanteeseen Iitissä on runsaasti jatkojalostuksen työpaikkoja sekä alkutuotannon osuus on suuri.

Iitissä on Päijät-Hämeeseen verrattuna työttömien määrä alhaisempi kuin verrokkikunnissa, mutta työttömien määrä on noussut vuodesta 2019 vuoteen 2020 2,6%.

2.4 Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet

Muutos (%) Suunta

Vertailu

Lasten pienituloisuusaste

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

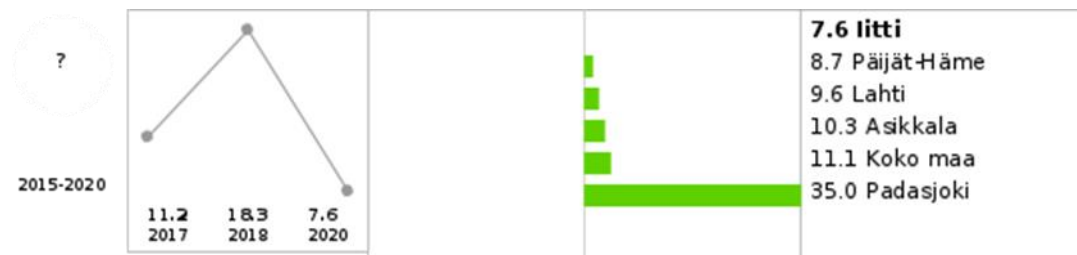
Lasten päivähoitossa olleet 3 - 5-vuotiaat % vastaavan ikäisestä väestöstä

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0 - 15-vuotiaita, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Rikoksista syyllisiksi epäillyt 0 - 14-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

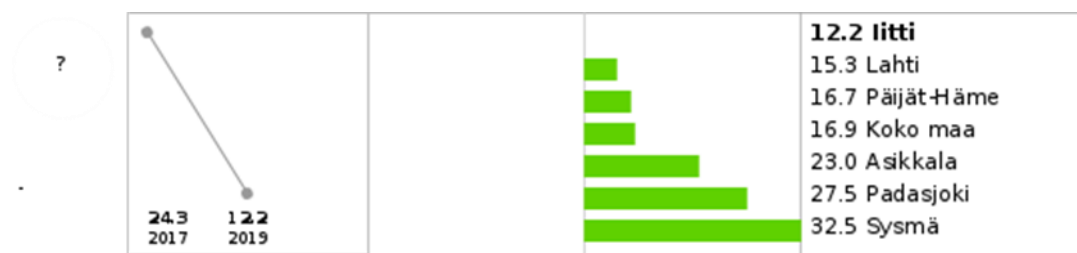
Lapsiperheiden pienituloisuusaste asettaa tarpeen matalan kynnyksen palveluille. Iitissä on huomioitu tätä mm. liikuntapalveluissa eli kunnan liikuntapaikat ovat iittiläisille liikuntaseuroille junioritoimintaan maksuttomia. Lisäksi kunta tarjoaa maksuttomia yleisövuoroja jäähallissa sekä mahdollistaa varhaiskasvatuksen ja koululaisten jääliikunnan. Lapsia ja nuoria kannustetaan liikkumaan matalalla kynnyksellä. Lisäksi kunta on mahdollistanut junioreille golfin harrastamista yläkoulussa ja lukiossa sekä vapaa-ajalla. On huomion arvoista, että myös jotkut paikalliset seurat tukevat vähävaraisten lasten mahdollisuutta osallistua heidän toimintaansa mm. turnausmatkoille. Palveluiden järjestämisessä, uusia asuntoja/ alueita suunnitellussa on huomioita lapsiperheiden pienituloisuusaste.

Varhaisnuorten kysely on toteutettu valtakunnallisella kouluterveyskyselyllä, joka toteutetaan kahden vuoden välein kouluilla. Kysely on toteutettu v. 2017 ja 2019.

Muutos (%) Suunta

Vertailu

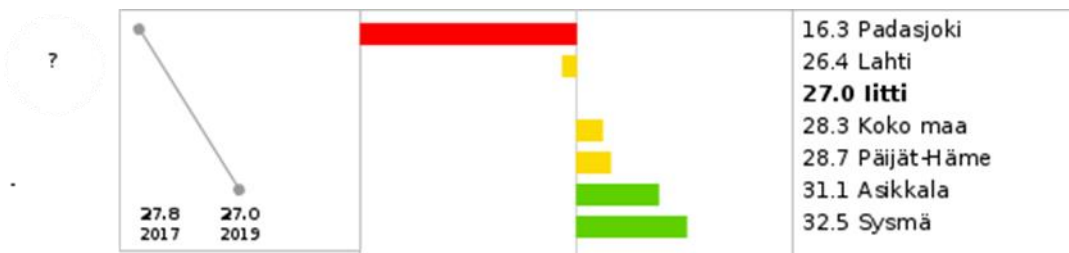
Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

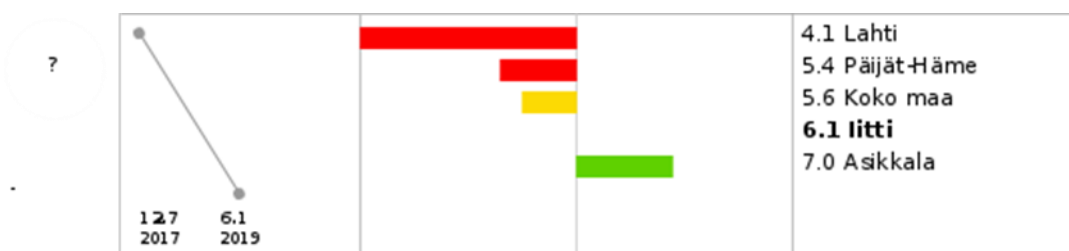

Positiivista on, että 8.- ja 9.-luokkalaisten ylipainoisten osuus on vähentynyt. Tämä on aihe, jota tulee jatkaa kouluissa edelleen hyvällä ruokakasvatuksella sekä valinnoilla niin, että koululounasta söisi yhä useampi nuori. Hengästyttävää liikuntaa vähän tai ei lainkaan harrastavia on 27% ikäluokasta. Jos verrataan koko maahan tai Päijät-Hämeeseen, niin tilanne on hyvä. Silti tämä on kehitettävä kohde, kun yli neljännes ikäluokasta ei liiku terveytensä kannalta riittävästi.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Tupakoi päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

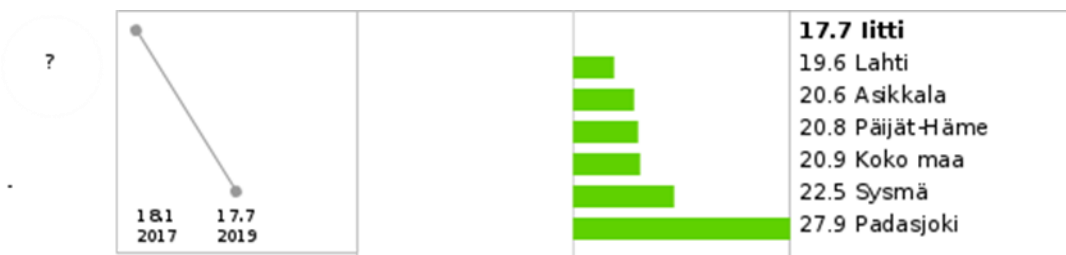

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Päihteiden käytön suunta on kahden vuoden seurannassa vähenemään päin. Ennaltaehkäisevää päihdetyötä tulee jatkaa, koska alkoholin ja tupakan käyttö on vielä vertailtaessa liian ”korkealla” tasolla. Huumeiden käyttö näyttää tilaston mukaan myös vähentyneen, mutta jokainen käyttökerta on nuorten hyvinvoinnin kannalta liikaa.

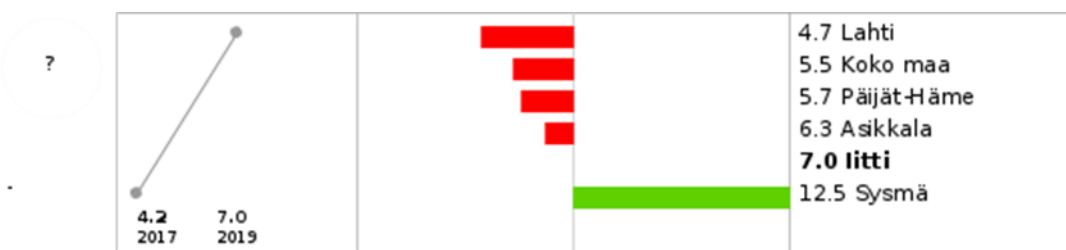
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Ei yhtään läheistä ystävää, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

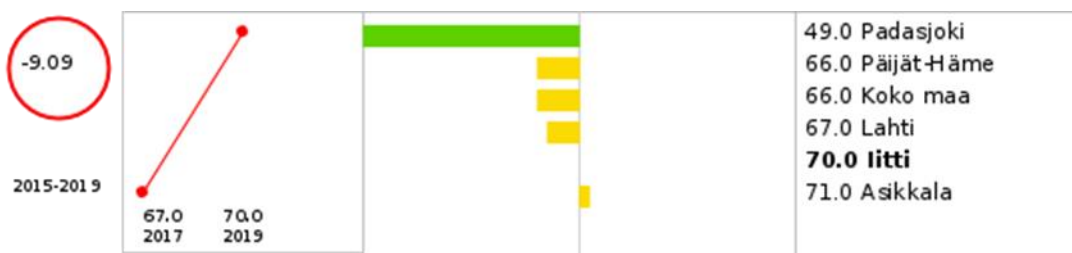

Kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista

8.- ja 9.-luokkalaisten nuorten kokema terveydentila on hieman kohentunut kahden vuoden aikana. Tilastollisesti kasvu on kuitenkin pientä, joten suunnan näkee seuraavien terveystarkastusten tuloksista. Silti ahdistuksen lisääntyminen nuorilla on ollut havaittavissa kunnan omissa hyvinvointikyselyissä. Tämä on noussut esille myös työntekijöiden havainnoissa koulussa. 8.-9.-luokkalaisten iitiläisistä nuorista 17,7% kokee terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi ja 5% kokee yksinäisyyttä. Koulukiusaamista kokee 7% ja fyysistä uhkaa on kokenut 16 % oppilaista. Luvut ovat lukuina tilastollisesti koulukiusaamista lukuun ottamatta ns. hyvin. Kutenkin jokainen kiusaamistapa on liikaa tai yksinäisyys, joten asioihin tulee puuttua ja tehostaa käytäntöjä koulussa. Kouluihin tarvittaisiin psykiatrinen sairaanhoitaja eli psyykkari tms., jolla on aikaa kuunnella ja selvittää tilanteita, jotka usein eskaloituvat johonkin pisteeseen pidemmän ajanjakson aikana.

Terveydenedistämisen aktiivisuus (TEA) perusopetuksessa, pistemäärä

Terveydenedistämistä on tilastojenkin valossa kouluissa tehty ja työ on kantanut tulosta. Tätä pitää jatkaa edelleen, sillä työsarkaa asioiden äärellä vielä on.

2.5 Nuoret ja nuoret aikuiset

Nuorten aikuisten kysely on toteutettu valtakunnallisella kouluterveyskyselyllä, joka toteutetaan kahden vuoden välein kouluilla. Kyselyn tuloksia on vain vuodelta 2019. Jatkossa kysely toteutetaan kahden vuoden välein.

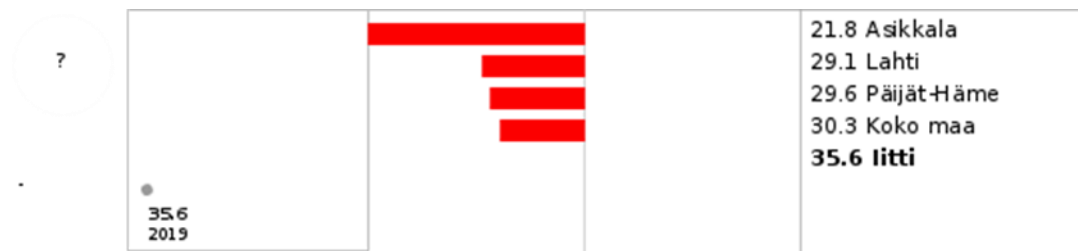
Muutos (%) Suunta

Vertailu

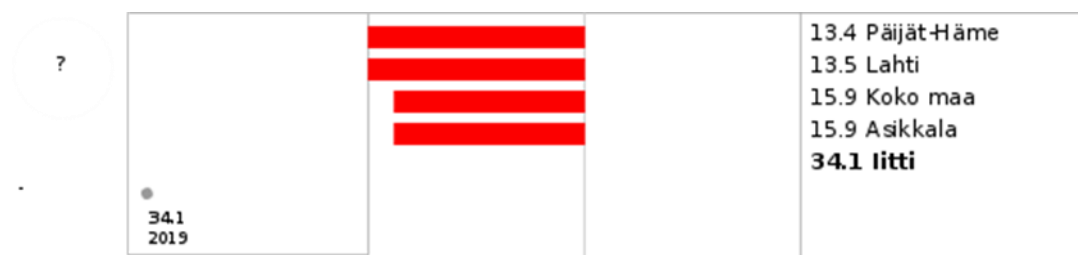
Kokee terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ei syö koululounasta päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Tämän hyvinvointikertomuksen indikaattoreita tutkittaessa on todettava, että iittiläisten 1. ja 2. vuoden lukio-opiskelijoiden vastauksia kannattaa pohtia tarkemmin. Mitä tapahtuu yläkoulusta siirryttäessä lukioon? Yläkoulussa tilastodata osoittaa, että tilanne on vertailukuntiin ns. hyvällä mallilla 8.- ja 9-luokkalaisten osalta. Sitten lukiokyselyssä tilanne on keikahtanut päälaelleen vertailukohteisiin nähden. Yli neljännes vastaajista kokee terveydentilansa kohtalaiseksi tai huonoksi. Liki 36% oppilaista jättää kouluruoan syömättä ja ylipainoisia on 34%. Liikuntaa vähän tai ei lainkaan harrastavien osuus on 33%. Nämä kolme tulosta on huolestuttavia. Toisaalta oheiset indikaattorit myös joiltakin osin korreloivat keskenään.

Erityisesti lukiolaisten osalta tulee pohdittavaksi, otetaanko kouluruokailussa huomioon riittävästi oppilaiden toiveruokia? Lisäksi mietittäväksi tulee, että nykyään on vegaaneja, kasvisruokailijoita, ym., otetaanko näitä mitenkään huomioon. Ruokakasvatusta tulee kehittää ja tietoisuutta ruokavalinnoista. Tätä edistämään Iitti on lähtenyt ns. Kokoava-hankkeeseen mukaan, jossa kehitetään Päijät-Hämeen kuntien ruokakasvatusta. Silti tähän alueeseen on panostettava ja otettava toimenpiteenä hyvinvointisuunnitelmassa esiin.

Liikunta-aktiivisuuden vähäisyys ko. ikäluokassa on myös huolestuttavaa. On pohdittava, miten lisätään liikunta-aktiivisuutta nuorilla, jotka eivät halua harrastaa ns. kilpaurheilua, mutta liikkuvat terveytensä puolesta liian vähän.

Tämän ikäluokan tarve psykkarin tms. toimille on ilmeinen tilastotiedon valossa. Tämä tarve nousi esiin myös yläkoululaisilla. Keskusteluissa on noussut esille tarve myös alakouluissa ja varhaiskasvatuksessa.

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

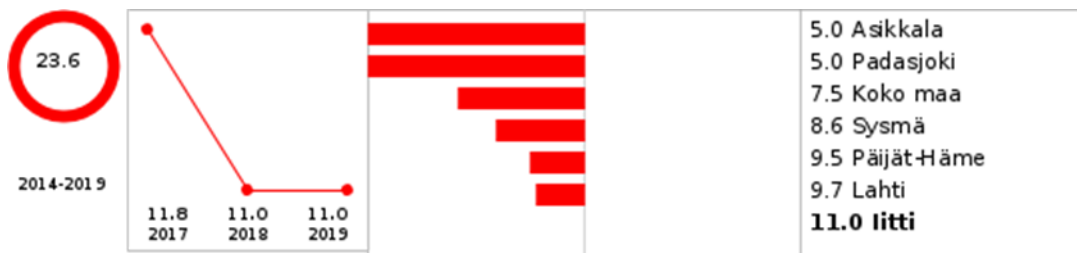
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

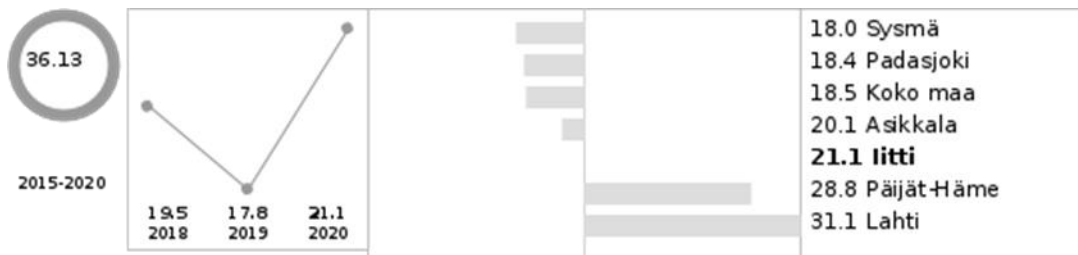

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta

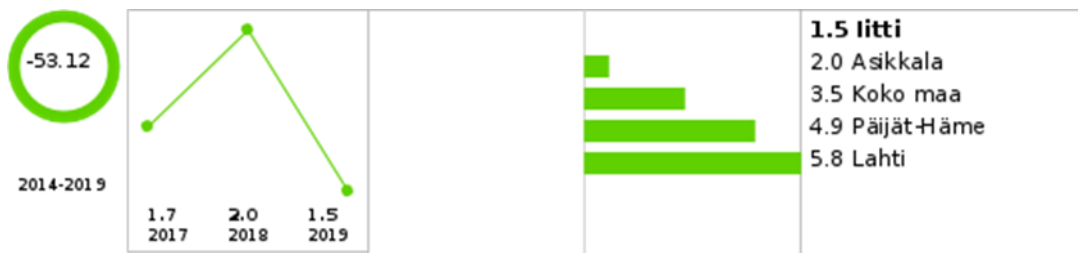

Mielenterveyspalveluihin tarvitaan resursseja ja psykkari tms. toisi tähänkin apua, kun ongelmiin kyettäisiin puuttumaan aikaisemmin. Psykkari tms. voisi sitten ohjata eteenpäin niin, että ongelmiin kyettäisiin puuttumaan aiemmin. Ehkäisikö aiemmin puuttuminen nuorisotyöttömien määrä ja nuorten aikuisten työkyvyttömyyseläkkeitä? Oppivelvollisuuden nosto syksystä 2021 tulee muuttamaan tilannetta, mikä osaltaan vaikuttaa asiaan. Silti tämän ikäluokan huonovointisuutta ei voi lakaista maton alle, vaan asialle tulee tehdä jotakin. Jonot mielenterveyspuolelle ovat pitkät, joten kuunteluapu on löydettävä nopeammin ja lähempää.

Toimeentulotukea saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

2.6 Työkäiset

Muutos (%) Suunta

Vertailu

Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25 - 64-vuotiaat / 1000 vastaavan ikäistä

Työkäisten osalta mielenterveyspalvelujen tarpeet kasvavat kuin myös työkyvyttömyyseläkkeet tässä ikäluokassa. Tämä sama suunta oli nähtävissä jo lukioikäisillä.

2.7 Ikäihmiset

Muutos (%) Suunta

Vertailu

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Korona-aikana soitettiin kaikille yli 80-vuotiaille iittiläisille sekä lähetettiin kirje, jossa oli puhelinnumeroita eri palveluihin, kauppapalveluista tietoa, kotijumppaohjeita, jne. Näistä puheluista heijastui se, että Itissä asuu paljon hyväkuntoisia ikäihmisiä, jotka tulevat itsenäisesti toimeen. Tosin useat olivat jo varsin iäkkäitä ja jäimme soittojen jälkeen pohtimaan, ottavatko he yhteyttä, jos apua tarvitsevat vai sinnittelevätkö he itsenäisesti. Nämä itsenäisesti asuvat ovat erittäin tärkeitä kunnalle ja heidän selviytymistään arjessa tulee tukea ja mahdollistaa esim. kauppakyydein (koulubusseilla) tms. asiointiapua sekä digineuvontaa, jne. Toisaalta puheluissa oli havaittavissa yksinäisyyttä, joka korostui korona-aikana. Puhelujen jälkeen pohdittiin paljon, miten näitä ikäihmisiä voisi piristää ja heille järjestettiin pihajumppia koronarajoituksin eli pienryhmissä turvavälein. Näiden merkitys oli ilmeinen ja huomasimme, että säännöllistä liikuntaa tärkeämpää oli ihmisten näkeminen vaikkakin turvavälein. Useamman suusta tuli lausahdus: ”Tämä jumppa on

viikon kohokohta.” Toki samalla tuli tehtyä lihaskuntoliikkeitä. Lisäksi oli henkilöitä, joista soiton jälkeen jäi huoli. Näille järjestettiin apua muilta tahoilta.

Lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 5 § mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Tämä suunnitelma tehdään, jonka valtuusto sitten hyväksyy. On muitakin suunnitelmia, joita tehdään ja tarkoitus on kerätä nämä suunnitelmat ”yhteen” ja ne liitetään liitteiksi niiden valistuttua hyvinvointikertomukseen. Sen jälkeen ne löytyvät kaikki ”saman katon alta”.

2.8 Sosiaali- ja terveydenhuolto

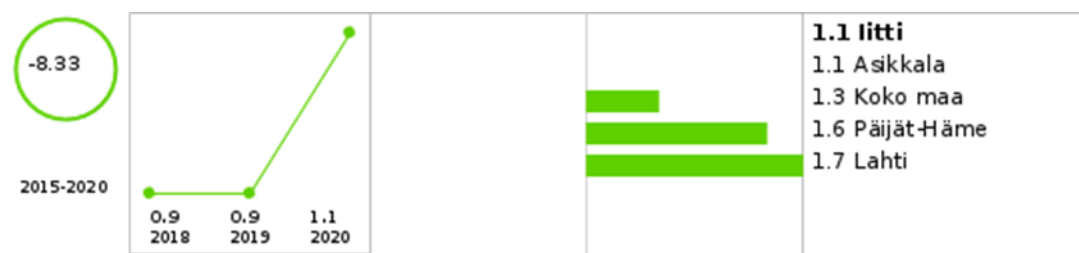
Muutos (%) Suunta

Vertailu

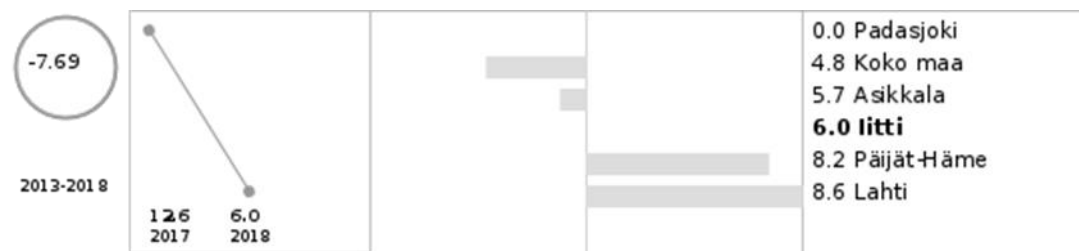
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

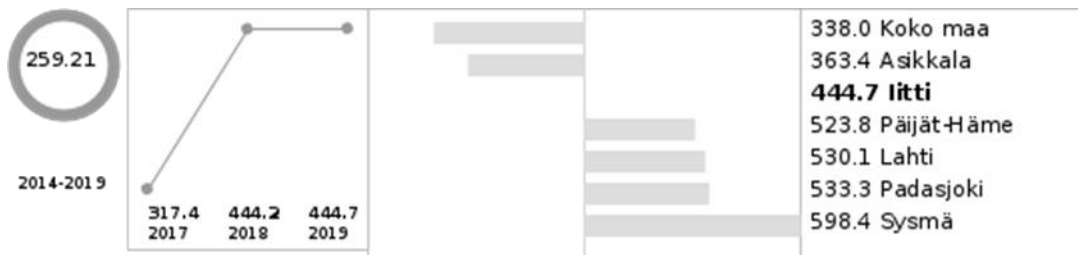
Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavan ikäistä

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiasta

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiasta

Psykiatrian laitoshoidon hoitopäivät 0 - 16-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0 - 17-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

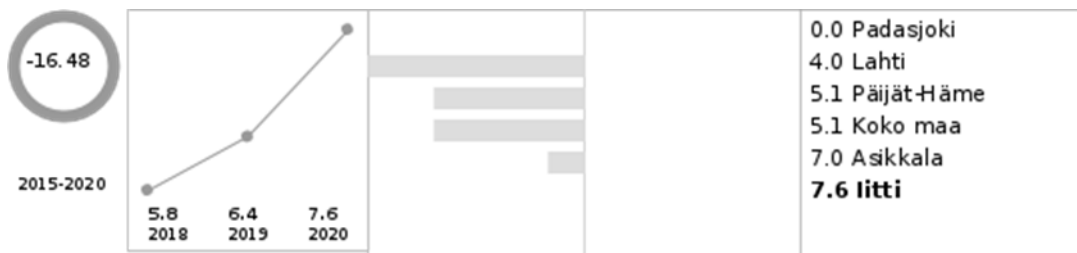
Perusterveydenhuollon kouluterveydenhuollon käynnit / 1 000 7 - 18-vuotiasta

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1 000 alle 18-vuotiasta

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 18 - 20-vuotiaita vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)

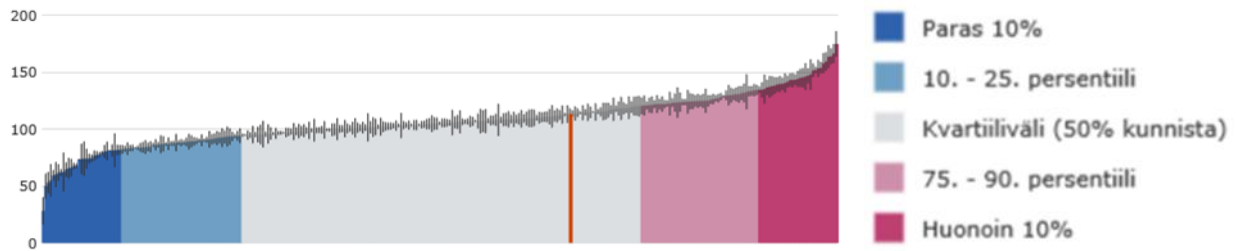

Lasten ja nuorten hyvinvointia pohdittaessa sosiaali- ja terveydenhuolto tilastojen valossa on nähtävissä, että ns. kunnalle kalliit palvelut ovat nousussa. Kodin ulkopuolelle ja kiireesti sijoitettujen määrä on noussut tarkasteltavana ajanjaksona. Luvut ovat pieniä, mutta korjaava hoitomuoto on aina kallista. Myös lastensuojelun avohuollon tukitoimet 18-20-vuotiaiden osalta ovat kasvussa. Vastaavasti ihmetystä herättäne se, että samaan aikaan kouluterveydenhuollon käynnit ovat vähentyneet kuin myös perheneuvolan. Nämä ns. ”kevyemmät” palvelut tulisi olla tässä tilanteessa kasvussa, jotta voitaisi ennaltaehkäistä tilanteiden kärjistymistä. On nähtävissä, että tällä hetkellä on liian iso kuilu ns. ennaltaehkäisevän työn ja korjaavan työn välillä. Tähän väliin tulisi saada porras, jotta varhaiskasvatuksessa ja kouluissa apu olisi saatavissa nopeammin ja niin, ettei tilanne ennätä eskaloitua aina vain pahemmaksi, kun jonotetaan palvelua. Tässäkin tapauksessa psykiatrinen sairaanhoitaja eli psyykkari tms. olisi ehdottoman tärkeä linkki/ apu niin varhaiskasvatuksen kuin koulujenkin arkeen.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärikäynnit 50 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavan ikäistä

Lopuksi alla on esitetty sairastavuusindeksi vuodelta 2017. Iitin kunnan (113,2) sijoittuminen kaaviossa on osoitettu kuvassa oranssilla viivalla.

Kuva kertoo huolen siitä, että sairastavuusindeksi on huolestuttavasti etenemässä kohti punaista. Kysymys kuuluukin, mitä kunta voi tehdä hyvinvoinnin edistämiseksi pitkällä aikavälillä sotekulujen pienentämiseksi? Tämä vaatii edelleen yhteistyötä PHHYKY:n kanssa ja kuntien pitää saada kulurakenne läpivalaistuksi niin, että oikeasti tiedetään, mistä maksetaan.

2.9 Turvallisuus

Muutos (%) Suunta

Vertailu

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta

Kyselyjen mukaan kuntalaiset kokivat Iitin turvallisen paikkana asua. Kappaleessa 3 on esitetty kuntalaisille tehtyjen kyselyjen tuloksia.

3 Hyvinvointitietoa kuntalaisilta ja eri-ikäisten kanssa työskenteleviltä

Jotkut valtakunnalliset indikaattorit ”laahaavat” hieman jäljessä ajallisesti, koska tilastoa kerätään ko. ikäryhmän osalta koko maasta. Tämän vuoksi Iitin kunnan hyvinvointityöryhmä keräsi tietoa vuoden 2020 lopulla ja 2021 alussa, jotta päättäjille saadaan myös kokemuseräistä tietoa indikaattorien tueksi. Tämä tieto tuo myös hyvinvointityöryhmälle arvokasta tietoa, kun pohditaan hyvinvointisuunnitelmaa tulevalle 4-vuotisvaltuustokaudelle.

3.1 Iittiläisten alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnista jotakin

Lapsiperheiden koko on Iitissä indikaattorien valossa pienentynyt ja yksinhuoltajaperheiden osuus on kasvussa. Lapsiperheiden pienituloisuusaste on myös noussut Iitissä. Lapset viedään yhä nuorempina hoitoon, koska äidit joutuvat menemään taloudellisen pakon edessä töihin yhä aikaisemmin tai sitten työllistyvät paremmin tai käytetään subjektiivista päivähoito-oikeutta, tms. Seuraavassa on esimerkkejä ns. päiväkotiarjesta havaituista asioista, jotka ovat lisääntyneet.

Varhaiskasvatuksessa lasten hoitoajat ovat pidentyneet kaikissa ikäryhmissä. Tämä johtaa väistämättä siihen, että huoltajien käyttämä aika lasten kanssa vähenee. Kun ulkoilu yms. yhdessä tekeminen on vähentynyt, tämä näkyy päiväkotiarjessa mm. liian suurina/ pieninä ulkoiluvarusteina tai varavaatteina. Toisaalta kierrätys on lisääntynyt, mikä on lisännyt lasten varusteiden oikeaa kokoa esim. kuravaatteiden osalta. On myös huomioitava, että uuden perheenjäsenen syntymä ei vaikuta isompien sisarusten hoitotarpeeseen tai hoitopäivien pituuteen. Tässä jää pohdittavaksi sisarusuhteen muodostuminen, kateus vanhemmista jne.

Huolestuttavaa kuitenkin on se, että yhä useammalle alle kouluikäiselle älylaitteiden käyttö on lisääntynyt kuin myös vanhemmilla. Tämä ns. älyaika korvaa sosiaalisia suhteita ja yhdessä tekemistä kotona. On ollut havaittavissa, että uskallus/ kyky rajoittaa pientäkin lasta on vähentynyt. Lapset ovat saaneet ”vallan”, jolla pyörittävät vanhempiaan. Tämä lisää turvattomuutta ja huomion hakua. Älylaitteiden ”suosio” kotona näkyy myös lasten puheen kehityksessä. Lapsille puhutaan ja sanoitetaan asioita vähemmän kuin ennen. Lapsille lukeminen on myös vähentynyt. Puheenkehitys saattaa viivästyä ja lapsi ei tule ymmärretyksi ja lapsi turhautuu/ käyttäytyy levottomasti. Kielenkäyttö on muuttunut kokonaisuudessaan kuin myös puhe muita ihmisiä kohtaan. Miten lapsille puhutaan vai puhutaanko? Myös käytöstavat (tervehtiminen, kiitos, jne.) ja aikuisten kunnioitus ovat heikentyneet. Voiko tämä olla vanhempien esimerkin puute? Tai kotona ei ole aikaa/ kiinnostusta? Lapset ovat yhä useammin myös entistä väsyneempiä hoitopäivinä. Vaikuttaako tähän lisääntynyt ruutu-aika vai se, että perheet eivät ole kotona, vaan aina ollaan menossa/ viemässä lapsia HopLopiin, harrastuksiin, jne.? Ollaan siis koko ajan menossa. Tämä näkyy levottomana käytöksenä lasten arjessa varhaiskasvatuksessa. Pitkäjänteisyys ja keskittymiskyky (esim. yhteen asiaan) ovat heikentyneet. Lapset odottavat, mitä seuraavaksi tapahtuu tai minne mennään. Samoin hetkessä eläminen ja hetkeen keskittyminen ovat heikentyneet. Annetaanko siihen lapsille mahdollisuutta? Varhaiskasvatuksessa tuntuu, että lapsuus

on lyhentynyt ja eletään aikuisten maailmassa liian aikaisin ymmärtämättä sitä. Epätoden ja toden raja hämärtyy, sillä ns. tavallisen tekemisen sijaan on tullut liikaa videoita, puhelimia, ipadia, jne. Kaikki huoltajat eivät jaksaa pitää kiinni uniajoista ja lasten vuorokausirytmii on sekaisin. Lasten ipad-aikaa, puhelinaikaa, jne. ei valvota. Lapselle annetaan mieluummin laite kuin vanhemman aikaa. Onko vanhempien hyvinvointi heikentynyt? Yleisesti vanhempien keskuudessa arvostetaan, että yhä pienempi "osaa käyttää" laitteita. Lasten jaksaminen sekä fyysinen että henkinen ovat heikentyneet. Hienomotorisia taitoja ei ole aikaa harjoittaa kotona (esim. piirtäminen, kirjoittaminen, jne.).

Varhaiskasvatuksessa on myös pohdittu, onko huoltajien oma jaksaminen huonoa ja annetaan periksi lapselle liian helposti, sillä pettymyksen sietokyky on lapsille heikentynyt. On myös ollut havaittavissa lasten puhtauden heikentyneen niin henkilötasolla kuin vaatteissa. Ruokailussa taas nirsous ja valikoivuus ruuan suhteen on lisääntynyt (makaroniruuat kelpaavat hyvin), saattaa aiheuttaa/lisätä lapsen nälkää hoitopäivän aikana, josta seuraa kiukkua ja verensokerin laskua. Vanhempien jaksamattomuus heijastuu aina lapseen ja näkyy lapsissa eri tavoin.

Lapsilla on lisääntynyt minä-minä, ”mulle kaikki nyt heti” – asenne. Heikentyneet käytöstavat ja lasten ylimielisyys ovat kasvaneet. Huoltajat eivät jaksaa kasvattaa/puuttua, vaan odotetaan, että sen tekee joku muu (vaka, eskari, koulu). Joidenkin huoltajien omat käytöstavat ovat myös huonontuneet.

Lasten osallistuminen liikuntatuokioihin on varausteiden suhteen suhteellisen hyvällä tasolla – kiitos kierrätyksen. Toisaalta lasten kärsimättömyys asioiden suhteen on lisääntynyt (esim. ei jakseta/ pystytäkään pelkkään asian kuunteluun, vaan mukana pitäisi aina olla myös visuaalinen aistiärsyke). Lasten huoltajien kiinnostus on lisääntynyt varhaiskasvatuksen arkeen/ päivän tekemisiin. Vanhemmat osaavat vaatia varhaiskasvatukselta enemmän esim. toiminnan sisältöjä. Vanhempien vaatimukset myös esiopetukseen ovat lisääntyneet. Vasu-keskusteluissa on usein mukana molemmat huoltajat.

Yksittäisen lapsen tuen tarpeet/ongelmat ovat monipuolistuneet. Tästä syystä myös varhaiskasvatukseen tarvitaan psykologia tms. On tärkeää, että lapsen tuen tarpeeseen on mahdollista puuttua nopeasti – eikä niin, että lapsi on jonossa ja jonotus kestää. Myös ongelmilla on tapana ajan myötä kasvaa.

Korona-aikana perheet ovat ”joutuneet” oleskelemaan kotona. Joissakin lapsissa se näkyy levottomuutena ja ärtyneisyytenä. Esim. viikonlopun jälkeen monet kertovat, etteivät ole juurikaan ulkoilleet. Tosin joidenkin perheiden yhteinen tekeminen on lisääntynyt korona-aikana. Joidenkin perheiden toimeentulo on heikentynyt koronan johdosta – osa lapsista nälkäisempiä viikonloppujen ja lomien jälkeen. Kevään jälkeen korona ei ole vähentänyt lasten varhaiskasvatuksen tarvetta.

On ollut positiivista havaita, että varhaiskasvatuksen tarjoamat liikuntakokemukset ovat motivoineet perheitä liikkumaan esim. jäähalli ja uimahalli. Onkin muistettava, että suuri osa lapista voi kuitenkin hyvin.

3.2 Iittiläisten alakoululaisten vastauksia kyselyyn

Iittiläisille alakoululaisille 3.- ja 5.-luokkalaisille tehtiin hyvinvointikysely ”Mitä sinulle kuuluu?” joulukuussa 2020. Kouluhenkilöstön näkemyksiä oppilaiden hyvinvoinnista viimeisen neljän vuoden aikana kartoitettiin tammikuussa 2021.

3.2.1 Kolmasluokkalaisten vastauksia

3.-luokkalaiset vastasivat kyselyyn Kausalan alakoulussa, Kausan pienryhmässä, Vuolenkoskella ja Haapa-Kimolassa. Vastaajista 96,4 % tuli kouluun hyvällä mielellä. Vastauksissa oli myös ”Aluksi väsyneenä, mutta sitten iloisena, ”Väsyneenä mutta iloisena” ja ”Ihan ok”.

Lapsilta kysyttiin, kokevatko he itsensä väsyneiksi koulupäivän aikana. Yli puolet koululaisista (55%) kokivat itsensä väsyneiksi koulupäivän aikana. Tämä vastaus korreloi myös varhaiskasvatuksesta tulleiden vastausten kanssa eli lasten väsymys on lisääntynyt. 32 % vastasi, ettei ole helppo nukahtaa illalla. Tämä lisää varmasti väsymistä koulupäivän aikana, kun yöni jää lyhyeksi. Vaikuttaako tähän liiallinen ruutu-aika?

Kolmasluokkalaisista 68 % kertoi koulupäivästään kotona ja kolmannes ei. Kyselyssä kysyttiin myös, ”Syötkö aamupalan kouluaamuksi?” Kolmasluokkalaisista 14% ei syönyt aamupalaa ennen kouluun tuloa. Harrastuksista kyselyssä kysyttiin, ”Onko sinulla säännöllinen harrastus?” Yli neljäsosalla (27 %) ei ollut säännöllistä harrastusta. Ne taas, jotka harrastivat säännöllisesti (73 %) jotakin lajia, esiin nousi seuraavia lajeja ja harrastusmääriä: jääkiekkoa 1-3 kertaa/vko, salibandyä 1-2 kertaa/vko, yleisurheilua 1-3 kertaa/vko, tubetusta, partiota 1kerta/ vko, musiikkia/ pianon tai jonkun muun soittimen soittoa 1-2 kertaa/vko, lentopalloa, balettia, golfia, parkouria 1 kerran/vko, ratsastusta kerran/vko, VPK toimintaa, jalkapalloa, cheerleadingia, jousiammuntaa, koripalloa ja kerhotoimintaa. Monilla vastaajista oli useampia harrastuksia. On kuitenkin muistettava, että yli neljäsosalla ikäluokasta ei ole säännöllistä harrastusta.

Kyselyssä selvitettiin myös indikaattorien valossa nuorilla esiin nousutta yksinäisyyttä ja kiusaamista. Kolmasluokkalaisten kysyttiin, ”Onko sinulla koulussa tai vapaa-ajalla vähintään yksi kaveri?” 89 % vastaajista oli vähintään yksi kaveri. 11 % ilmoitti, ettei heillä ole yhtään kaveria. Yksinäisyyttä esiintyy jo kolmasluokkalaisten keskuudessa, joten psyykkarin tms. tarve nousee esille indikaattoritiedon ohessa myös tässä kyselyssä. Kolmasluokkalaisten kysyttiin myös, ”Onko sinua kiusattu viimeisen kahden viikon aikana?” Kiusaamista viimeisen kahden viikon aikana oli kokenut vastaajista kaksi. Kiusaamista oli toinen kokenut kotona pikkusiskojen toimesta ja toinen oli kokenut haukkumista. Kolmasluokkalaisten kohdalla ei ollut kyselyn pohjalta havaittavissa koulukiusaamista. Viimeisenä kysymyksenä kysyttiin, ”Onko sinua pelottanut koulussa tai kotona tällä viikolla?” Vastaajista viidennes (20 %) oli kokenut kyseisellä viikolla koulussa tai kotona pelkoa. Lapset kirjoittivat vastauksensa kyselyyn ja esille nousi seuraavat vastaukset, jotka olivat aiheuttaneet pelkoa: ”yksin kotona”, ”kokeet”, ”hammaslääkäri”, ”kotona” ja ”nukkumaan mennessä pelottaa”.

3.2.2 Viidesluokkalaisten vastauksia

5.-luokkalaiset vastasivat kyselyyn Kausalan alakoulussa, Kausan pienryhmässä, Vuolenkoskella ja Haapa-Kimolassa. Vastaajista 97 % tuli kouluun hyvällä mielellä. Vastauksissa oli mainittu: ”ihan hyvillä”, ”hyvillä”, ”ihan ok”, ”hyvällä mielellä”, ”hyvällä”, ”tosi hyvällä”, ”aika hyvällä mielellä” ja ”tulin kouluun väsyneenä”. Väsyneeksi koulupäivänä aikana itsensä koki 32 % vastaajista. Viidesluokkalaisista 22 % vastasi, ettei saa illalla unta.

Koulupäivästä kotona ei juttele hieman yli viidennes oppilaista (22 %). Viidesluokkalaisista kuitenkin 92 % vietti aikaa läheisten aikuisten kanssa. Vastaajista 8 % jätti kouluamuina aamupalan syömättä.

Viidesluokkalaisista viidenneksellä (21 %) ei ollut säännöllistä harrastusta. 79 % vastaajista harrasti säännöllisesti jotakin ja seuraavassa on esitetty viidesluokkalaisten harrastuksia: ratsastusta kerran/vko, lentopalloa 3 kertaa/ vko, jääkiekkoa 3-5 kertaa/ vko, jalkapalloa, salibandyä 2-3 kertaa/ vko, soittoa, laulua, kuoroa, yleisurheilua, voimistelua, keramiikkaa, partiota, kädentaitoja, VPK toimintaa ja cheerleading. Sitten oli mainittu omatoiminen liikunta: ”skeittaaminen vaihtelee”, ”en harrasta mitään, mutta käyn lenkillä monesti” ja ”tykkään uinnista, mutta mä en oo varma että kuinka usein”.

Seuraavaksi kysyttiin kaverisuhteista eli onko vähintään yksi kaveri koulussa tai vapaa-ajalla. 92 % vastaajista oli vähintään yksi kaveri. 8 % vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole yhtään kaveria koulussa tai vapaa-ajalla. Viimeisen kahden viikon aikana kiusaamista oli kokenut 4 vastaajaa. Kun kysyttiin, missä kiusaaminen tapahtui, millaista se oli ja ovatko aikuiset puuttuneet siihen, vastauksia saatiin: ”välitunti, on puututtu” ja ”haukkumista, kotona kerrottu”. Yhdessä vastauksessa oli kahden henkilön nimet mainittu, joten sitä ei tähän laiteta. Asia on selvitetty koulussa.

Seuraavaksi viidesluokkalaisilta kysyttiin, ”Ahdistavatko kouluasiat sinua?” Vastaajista 72,2 % ei ahdistanut kouluasiat, 26,4 % vastaajista joskus kouluasiat ahdisti ja kouluasiat ahdistivat usein 1,4 % vastaajista. Ahdistaviksi asioiksi koulussa koettiin: läksyt, aikaiset heräämiset, kokeet, vähän kavereita tai pelkää unohtavansa jotain. Viimeisenä kysymyksenä kysyttiin, ”Onko sinua pelottanut koulussa tai kotona tällä viikolla?” Vastaajista 8 % oli kokenut pelkoa koulussa tai kotona kyseisellä viikolla. Seuraavat asiat olivat pelkoa kokeneet nostaneet esille: ”unohdan läksyt”, ”kun me katsottiin perheen kanssa Harry potter”, ”minua pelottaa olla pimeällä yksin kotona”, ”mua pelottaa nukkua pimeässä”, ”joiain ääniä”, ”koulussa nolaaminen”, ”ei paljon kavereita”, ”minua on vähän pelottanut kouluun tulo”.

3.2.3 Alakoulun oppilashuollon näkemyksiä oppilaiden hyvinvoinnissa tapahtuneista muutoksista

Kausalan alakoulun oppilashuoltoryhmä arvio oppilaiden hyvinvoinnissa tapahtuneita muutoksia viimeisen neljän vuoden aikana ja Vuolenkosken koulun sekä Haapa-Kimolan koulun näkemyksiä oppilaissa tapahtuneista muutoksista:

- Entistä nuoremmat oppilaat somen maailmassa -> somekasvatus ei vastaa tarpeeseen
- Pelien, ohjelmien ym. ikärajat ovat menettäneet merkityksen -> Aikuisten ja lasten välisen maailman rajojen hämärtyminen. (Aikuiset pelaavat lastensa kanssa pelejä, katsoo kauhuelokuvia jne.)
- Koulua käymättömien oppilaiden määrä on lisääntynyt, näkyy ilmiönä jo alakoulussa.
- Entistä nuoremmat pohtivat omaa seksuaali- ja sukupuoli-identiteettiään. -> seksuaalikasvatus ei vastaa tarpeisiin
- Puutteellinen vanhemmuus / keinottomuus -> Vanhemmuudentuki?
- Entistä pienemmät oppilaat kiinnittävät huomiota muotiin ja ottavat isommilta mallia (nilkat paljaina, ulkohousuja ei näy jalassa jne.)
- Kiusaaminen muuttanut muotoaan
- Tietotekniikkataidot kehittyneet
- Lasten ja nuorten väsymys lisääntynyt. Ei myöskään jakseta pinnistellä asioiden eteen.
- Lasten aktiviteetit muuttuneet. Nykyisin aikaa vietetään paljon pelien merkeissä ja fyysinen aktiivisuus jää vähemmälle.
- Tunnetaidoissa kehitystä. Lapsilla on paljon tietoutta tunteista, mutta ei välttämättä keinoja käsitellä niitä. Tunteiden hallinta puutteellista.
- Yksinäisyys lisääntynyt.
- Pelien käytöt lisääntyneet.
- Ilmiönä grooming tavoittaa jo alakoululaisia somen kautta -> turvakasvatus puutteellista.
- Polarisoituminen näkyy entistä selkeämmin. On paljon hyvinvoivia lapsia ja perheitä, mutta on paljon myös huono-osaisia, joilla ongelmat kasaantuvat.

”Todellinen suuri muutos on tapahtunut kunnan lapsiperhepalveluiden tarjonnassa; tai siis sen huikeana vähenemisenä. Palvelut on ajettu todella alas, eikä "tavallisen" oppilaan/perheen ongelmiin pystytä puuttumaan juuri ollenkaan. Psykologipalvelut kuuluvat kyllä myös "normaaleille" luki- tms. häiriöistä kärsiville, jotta heille voitaisiin tarjota sopivaa opetusta. Vain graavit tapaukset saavat nykyään palvelua. Luojan kiitos meillä ei toistaiseksi sellaisia ole. Tämä linja ei kuitenkaan johda kuin aina vain syvemmälle turhautuneisuuteen (oppilas, perheet, opettajat) ja jopa kyynisyyteen. Tässä on korostettava, että emme arvostele työtään tekeviä ja hommansa hienosti osaavia asiantuntijoitamme vaan kunnan linjaa karsia kaikesta. Myös perheneuvolan, "sairaalakoulun" (onko sellaista enää olemassakaan) ja esim. puheterapian saaminen on toivotonta.”

”Kaikki edellä kuvattu heijastuu lapsen/nuoren kehitykseen voimakkaasti. Tarvitsemme paljon enemmän resursseja varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Jatkuva tulipalojen sammuttelu on todella turhauttavaa. Vain ne, jotka on "pakko hoitaa", saavat apua. Miten he ovat joutuneet

tilanteeseensa? Siksi, että eivät ole saaneet apua/tukea ajoissa. Niin, ja hyvin usein ongelma on perheessä, ei lapsessa...”

...”on hyvät yhteydet kodin ja koulun välillä. Huoltajilla on "järki päässä". He antavat koululle työrauhan ja tukevat lapsiaan koulunkäynnissä sen, mihin kykenevät. Pääasiassa perheet hoitavat kouluun liittyvät asiat hyvin.”

”Joidenkin vanhempien toiminta on aivan hukassa tai ei ole ainakaan yhdensuuntaista koulun tavoitteiden kanssa. Vanhemmuutta ei osata ja huoltajat ovat avuttomia lastensa "kasvattamisessa" ja tukemisessa. Yhä useammassa perheessä lapset pyörittävät aikuisia aivan menen tullen. Heillä on päätösvalta lähes kaikessa. Perheet siis tarvitsevat apua. Todella huonossa jamassa on myös kunnan osoittama resurssi oppilashuoltoon, varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Opettajien ja muun henkilöstön kuormittuminen ja turhautuminen asioiden etenemättömyyteen (ilman koronaakin).”

”Some on se, joka huolestuttaa. Olisi hyvä, jos kouluille olisi saatavilla "ulkopuolinen valistaja" some-asioiden tiimoilta.”

”Kyläkoulu koettanee kaikkiaan turvallisemmaksi kuin isot keskusten koulut. Oppilaiden ja heidän kotiensa välinen vaihto, kommunikointi, kaikki sellainen on jotenkin tiiviimpää ja tutumpaa - kaikki tuntevat toiset ainakin jotenkin. Siitä syntyy positiivinen verkosto, jota voi hyödyntää kouluarjessa monin tavoin.”

”Kehitys on vienyt koko ajan enemmän siihen suuntaan, että lapset ovat yhä enemmän asioidensa kanssa yksin ja oikeat harrastukset puuttuvat. Olen kuullut tilanteista, joissa kotona ei kokoonnuta edes syömään yhtäaikaisesti. Ei synny keskustelutilanteita lasten ja vanhempien välillä. Se huolestuttaa. Uskoisin, että älylaitteet ja virtuaalinen todellisuus, sähköiset keskustelualustat yms. varastavat liikaa lasten aikaa. Virtuaalimaailmasta on tullut uusi normi.”

”Kyselyn mukaan monet kokivat menevänsä ajoissa nukkumaan. Pienemmissä oppilaissa on ainakin yksittäistapauksissa havaittavissa suurta väsymystä koulupäivien aikana. Se tuli kyselyssäkin esille.”

3.3 Iittiläisten yläkoululaisten ja lukiolaisten hyvinvointikyselyt

Yläkoululaisille tehtiin laaja hyvinvointikysely joulukuussa 2020 ja lukiolaisille tammikuussa 2021. Hyvinvointikertomukseen haluttiin saada päättäjille myös kokemusperäistä tietoa siitä, mitä yläkouluikäisille ja lukiolaisille kuuluu Iitissä.

3.3.1 Iittiläisten yläkoululaisten vastauksia kyselyyn

Tämän ikäluokan oppilaista 47,1 % koki, että vastaajalla ja vanhemmilla on erittäin hyvät välit. Huonoiksi välit kokivat 1,3 % vastaajista. muut vastaajat asettivat välit vanhempiin hyväksi, kohtalaisiksi tai välttäviksi. Enemmistö koki (87,4 %), että välit vanhempiin olivat vähintään

kohtalaiset. Iloista ja suruista samassa taloudessa asuvien aikuisten kanssa pystyi vastaajista keskustelemaan 88,8 %. Vastaajista, jotka eivät vastanneet kyllä tai ei siihen, että pystyy puhumaan samassa taloudessa olevan aikuisen henkilön kanssa, vastasivat seuraavasti: ”osasta”, ”välillä”, ”joskus”, ”välillä en vain uskalla”, ”vaihtelee”, ”jostain kyllä”. Seuraavaksi kysyttiin nuorilta myönteisestä palautteesta samassa taloudessa asuvalta aikuiselta. Vastaajista 88,6 % kokee saavansa myönteistä palautetta ja 7,3 % ei koe saavansa myönteistä palautetta. 4,1 % vastaajista sai joskus myönteistä palautetta tai ei osannut sanoa. Ongelmatilanteissa samassa taloudessa asuvan aikuisen puoleen pystyi kääntymään 86,2 % vastaajista, 11 % ei ja 2,8 % joskus.

Kyselyssä kysyttiin ”Mitä teet tai miten vietät aikaa vanhempiesi kanssa?” Ulkoilu, tv:n katselu, elokuvat, ”tehää normaaleja perheasioita”, yhdessä syöminen, lautapeliä pelaaminen, shoppailu, kokkaus, jutellaan, jne. toistuivat monessa vastauksessa. Sitten esille nousi myös seuraavia: ”en mitenkään”; ”en vietä aikaa vanhempieni kanssa”, ”olen suuren osan ajasta omassa huoneessa”, jne. Kysyttäessä ”Mistä sinun ja vanhempiesi välille syntyy riitoja tai olette eri mieltä” seuraava vastaukset nousivat mm. esille, jotkut monta kertaa: ”kotitöistä”, ”herätyksistä”, ”ei oikein mistään”, ”arvosanoista”, ”kavereiden kanssa chillaus”, ”mun äitillä ja isällä on riitot kaikest”, ”pelaamisesta”, ”nukkumaanmenoajoista”, ”kouluasioista”, ”numeroista”, ”aika monesta”, ”asenteestani”, ”välillä turhista asioista tulee pientä kinaa”, ”kaikesta”, ”puhelimien käytöstä”, ”laitteiden käytöstä” ja ”ruokailusta”.

Taulukossa on esitetty yläkoululaisten vastauksia kysymykseen ”Onko teidän perheessänne...”

Onko teidän perheessänne	Vastaukset	%
- riittävästi yhteistä aikaa	161	77.0%
- tapana jutella päivän tapahtumista	154	73.7%
- yhteinen ruokahetki päivittäin	128	61.2%
- tapana kannustaa ja antaa myönteistä palautetta	135	64.6%
- kotityöt jaettu	113	54.1%
- yhdessä sovitut säännöt	117	56.0%
- seuraamukset sääntöjen rikkomisesta reiluja	93	44.5%
- turvallinen ja yleensä sopuisi ilmapiiri	166	79.4%
- pitkäaikaisairautta (fyysistä tai psyykkistä)	34	16.3%
- päihteiden käytöstä aiheutuvia huolia tai murheita	6	2.9%
- ongelmia tai ristiriitoja perheenjäsenten välillä	38	18.2%
- väkivallan uhkaa tai väkivaltaisuutta	8	3.8%
Other	0	0.0%

Yläkouluikäisistä 9% oli kokenut syrjintää perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Stressiä perheen taloustilanteen vuoksi oli kokenut 17,1 % ja joskus 2,4 %. Kun kysyttiin, ”Millaisena koet kotisi asumisolosuhteet? Mihin asioihin olet tyytyväinen, mihin toivoisit muutosta?”, suurimmassa osassa vastauksista oli tämän suuntaisia vastauksia ”Olen tyytyväinen”, ”turvallisuuteen ja ihan kodikas koti”, ”välittävät vanhemmat on ihan jees”, ”hyväksi en toivoisi mihinkään muutosta”. Esiin tuli myös vastauksia: ”En ole”, ”voisi tehdä enemmän vanhempien kanssa jotain kivaa”, ”hyväksi, on katto pään päällä ja saan tarpeeksi ruokaa ja esim. vaatteita. Keskusteleminen on vaikeaa”, ”että

olisi varaa tehdä ja harrastaa mitä haluaa”, ”En tällä hetkellä mihinkään” ja ”Olen tyytyväinen, että meillä on riittävästi ruokaa ja rahaa tehdä kivoja asioita. Haluaisin muutosta väkivaltaan”.

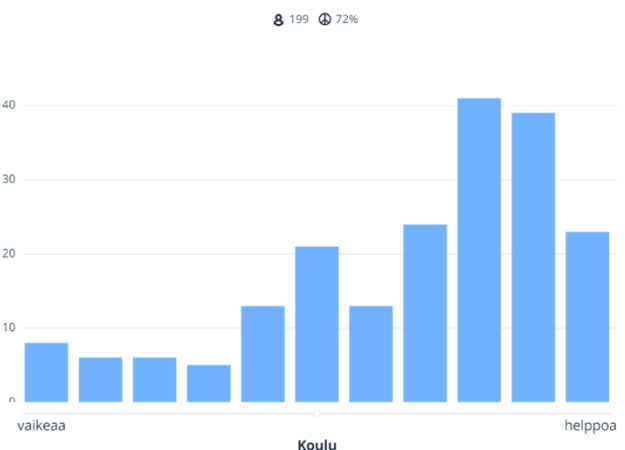
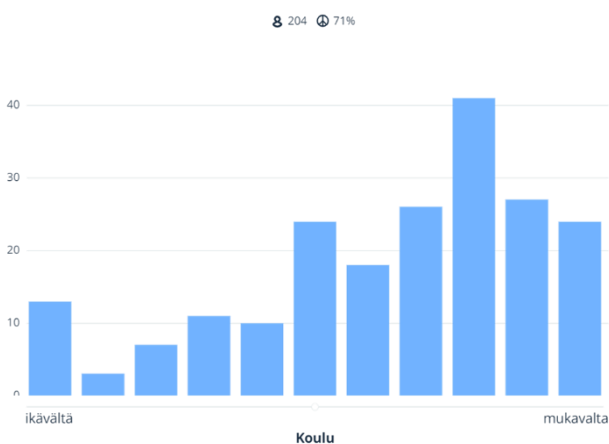
Taulukossa on esitetty muutoksia yläkoululaisten elämässä lähiaikoina.

Elämässäni on tapahtunut viime aikoina seuraavia muutoksia:	Vastaukset	%
- muutto	29	14.8%
- läheisen sairastuminen	32	16.3%
- vanhempien ero	18	9.2%
- läheisen kuolema	36	18.4%
- vanhemman uusi avo- tai avioliitto	12	6.1%
- sisaruksen syntymä tai poismuutto	20	10.2%
- ei muutoksia	115	58.7%
Other	5	2.6%

Taulukossa on esitetty yläkoululaisten tuntemuksia vanhempien/ huoltajien alkoholinkäytöstä

Kuinka usein vanhemmasi/ huoltajasi käyttävät alkoholia?	Vastaukset	%
Ei ollenkaan	33	16.5%
Harvoin	109	54.5%
Kuukausittain	19	9.5%
Viikoittain	41	20.5%
Päivittäin	6	3.0%
Other	5	2.5%

Seuraavissa pylväsdiagrammeissa on esitetty, miten yläkoululaiset kokevat koulunkäynnin ja oppimisen.

Koulunkäyntiin 88,3 % vastaajista koki, että saa riittävää apua ja tukea. Ne, jotka kokivat saaneensa apua koulunkäyntiin, saivat suurelta osin apua vanhemmilta ja opettajilta. Oppilailta kysyttiin, mikä heitä jännittää tai pelottaa koulussa. Suurin osa vastauksista oli ”ei mikään”. Vastauksissa esiintyi myös, että kokeet tai esitelmän pito luokan edessä jännittää. Viisi oppilasta pelkäsi kiusatuksi

tulemista ja yksi vastaajista pelkäsi hylätyksi tulemista. Pari oppilasta pelkäsi luokalle jäämistä. Jotkut pelkäsivät sosiaalisia suhteita ja sopeutumista porukkaan. Opiskelijahuollon palveluita oli käyttänyt 51 % oppilaista. Seuraavassa taulukossa on esitetty, mitä opiskelijahuollon palveluita oli käytetty.

Mitä opiskelijahuollon palveluita olet käyttänyt? Voit valita useamman.	Vastaukset	%
Terveydenhoitajan vastaanotto	144	91.7%
Lääkärin vastaanotto	38	24.2%
Koulukuraattorin vastaanotto	40	25.5%
Koulupsykologin vastaanotto	18	11.5%
Other	5	3.2%

Seuraavaksi kyselyssä kysyttiin ”Koen saavani riittävästi seksuaalikasvatusta”. Vastaajista 85,2 % vastasi kyllä. Pähdekasvatuksesta esitettiin vastaava kysymys ja kyllä vastauksia tuli 93,5 %. Yläkoululaisilta kysyttiin miten ja missä he viettävät vapaa-aikaansa. Kotona, kavereiden luona ja harrastuksissa esiintyivät useimmin. Pelaaminen ja eri harrastukset esiintyivät vastauksissa ja myös nuokku, kirjasto ja pukukopit esiintyivät joissakin vastauksissa sekä ”aikalisässä”, ”kyläl”, ”kotona yksin” ja ”pleikan ääressä”. Seuraavassa taulukossa on esitetty, mitkä seuraavista ovat vaikuttaneet mahdollisuuteen harrastaa.

Mikä tai mitkä seuraavista ovat vaikuttaneet mahdollisuuteesi harrastaa?	Vastaukset	%
Mieleisen harrastuksen kalleus	35	25.0%
Pitkä välimatka harrastuspaikkaan	69	49.3%
Minulla ei ole tietoa kiinnostavasta harrastusmahdollisuudesta	23	16.4%
Minulla ei ole aikaa mieleiseen harrastukseen	27	19.3%
En ole uskaltanut lähteä mukaan mieleiseen harrastustoimintaan	22	15.7%
Other	29	20.7%

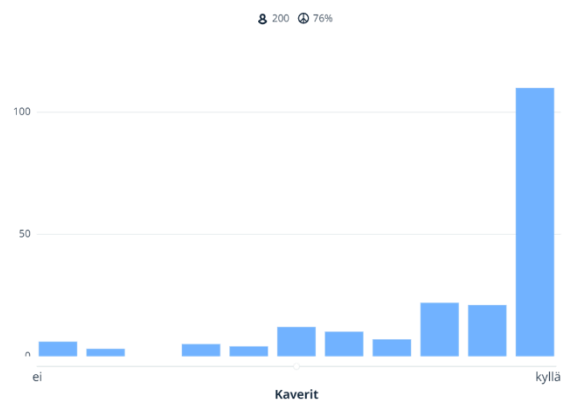
20,7 % vastaajista vastasi jonkun muun syyn. Näistä esiin nousi mm. ”ei ole aikaa koulun jälkeen”, ”mielenterveys”, ”no korona” ja ”kahden harrastuksen päällekkäisyys”.

Kaverisuhteista kysyttiin niin koulussa kuin vapaa-ajalla ja onko kavereita, joiden kanssa voi jutella luottamuksellisesti. Seuraavassa on esitetty näistä taulukot.

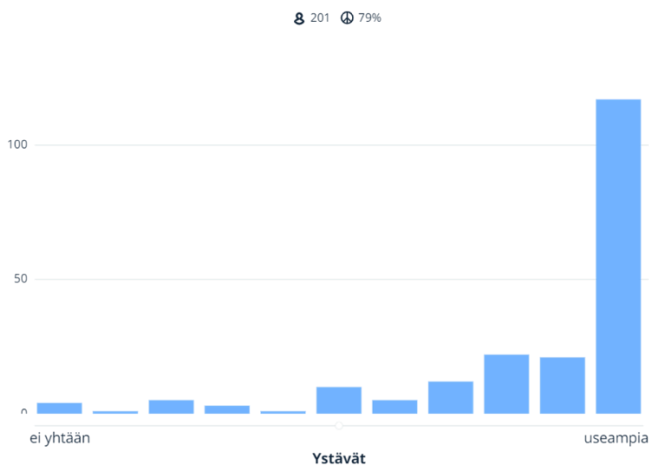
Minulla on kavereita tai ystäviä koulussa

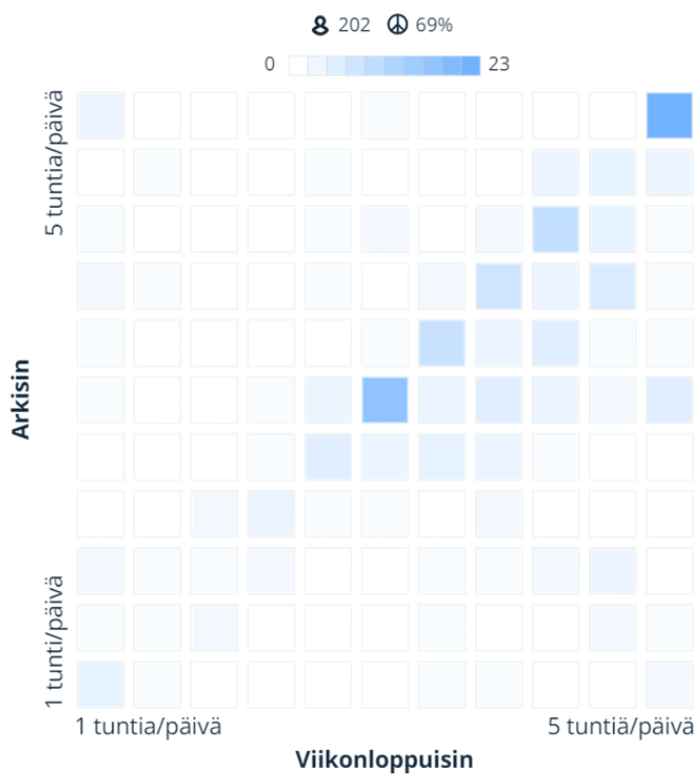
Minulla on kavereita tai ystäviä vapaa-ajalla

Onko sinulla läheisiä ystäviä, jonka kanssa voit jutella luottamuksellisesti?

Oppilailta kysyttiin älypuhelimien, tietokoneiden, tv:n pelikonsolien tai muun ruudun äärellä olemista arkisin ja viikonloppuisin. Seuraavassa kuvassa on kuvattu ajankäyttöä näiden laitteiden äärellä.

Vastaajista 16,8 % ilmoitti, että pelaamisen tai sosiaalisen median käytön lopettaminen on aiheuttanut heille ahdistusta, levottomuutta tai ärtyneisyyttä. 13,8 % vastasi, että pelaaminen on aiheuttanut heille terveysongelmia (päänsärkyä, niska-/ hartia-/ selkäsärkyjä, jne.) mukaan lukien stressiä ja ahdistusta.

Yläkoululaisilta kysyttiin kuulumista, johonkin yhteisöön. Seuraavassa on näistä taulukot.

Tunnen kuuluvani kiinteästi perheeseeni	Vastaukset	%
Kyllä	179	92.3%
En	15	7.7%

Tunnen kuuluvani kiinteästi ystäväpiiriini	Vastaukset	%
Kyllä	165	85.5%
En	21	10.9%
Other	7	3.6%

Tunnen kuuluvani kiinteästi sukuuni	Vastaukset	%
Kyllä	172	88.7%
En	22	11.3%
Other	0	0.0%

Tunnen kuuluvani kiinteästi koulu yhteisöni	Vastaukset	%
Kyllä	151	78.2%
En	34	17.6%
Other	8	4.1%

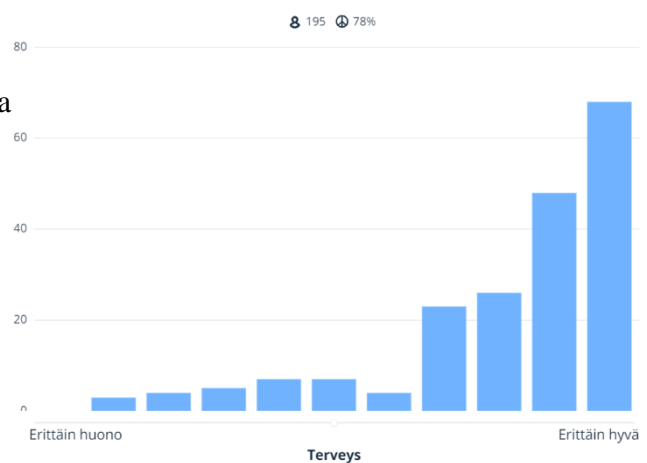
Tunnen kuuluvani kiinteästi käyttämäni nettiyhteisöön	Vastaukset	%
Kyllä	140	73.7%
En	47	24.7%
Other	3	1.6%

Tunnen kuuluvani kiinteästi harrastusporukkaan	Vastaukset	%
Kyllä	115	61.2%
En	52	27.7%
Other	21	11.2%

Tunnen kuuluvani kiinteästi seurakuntaan/uskonolliseen yhteisöön	Vastaukset	%
Kyllä	68	36.0%
En	107	56.6%
Other	14	7.4%

Kysyttäessä kuinka tyytyväisiä vastaajat olivat ihmissuhteisiinsa, 87 % oli tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa.

Hyvinvointikyselyssä seuraavaksi kysyttiin ”Millaiseksi koet terveydentilasi?” Taulukossa on esitetty vastaukset.

Alla olevaan taulukkoon on kuvattu vastaajien mielialaa.

Minkälainen on mielialasi?	Vastaukset	%
mielialani on valoisa ja hyvä	80	41.9%
välillä harmittaa, mutta pääasiassa mielialani on hyvä	117	61.3%
tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi	20	10.5%
Other	9	4.7%

Vastaajista 83,1 % oli tyytyväinen psyykkiseen terveydentilaansa ja fyysiseen terveydentilaansa oli tyytyväinen 88,1 %. Alla olevassa taulukossa on esitetty vastaajien tyytyväisyys omaan olemukseen ja ulkonäköön.

Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?	Vastaukset	%
Olen tyytyväinen ulkonäköni ja olemukseeni	63	33.0%
Olen melko tyytyväinen itseni ja ulkonäköni	109	57.1%
En voi sietää omaa olemustani ja ulkonäköäni	31	16.2%
Other	3	1.6%

Alla olevaan taulukkoon vastaajat pohtivat ”Millaisena pidät itseäsi?”

Millaisena pidät itseäsi?	Vastaukset	%
Tunnen itseni hyväksi ja arvokkaaksi	110	59.5%
Tunnen itseni toisinaan arvottomaksi ja huonoksi	67	36.2%
Tunnen itseni huonoksi ja arvottomaksi	10	5.4%
Other	8	4.3%

Vastaajista 75,4 % suhtautui tulevaisuuteen toiveikkaasti. 25,1 % koki tulevaisuuden melko pelottavalta ja 6,3 % mielestä tulevaisuus tuntui toivottomalta, 2,6 % koki tulevaisuuden haaveet menneet uusiksi tai ei ajatella tulevaisuutta tai melko toiveikkaana. Stressiä ja uupumusta toisinaan vastaajista koki 47,1 % ja todella stressaantuneita ja uupuneita oli vastaajista 13,1 %. Stressiä vastaajille aiheutti mm. koulu, kaverit ja perhe. Yksittäisissä vastauksissa kiusatuksi tuleminen. Kun kysyttiin ”Oletko ahdistunut tai jännittynyt, 31,7 % tunsi itsensä joskus ahdistuneeksi tai jännittyneeksi. Jatkuvasti ahdistuneeksi ja tuskaiseksi tunsi itsensä 7,9 %.” ”Onko sinulla itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia?” kysymyksen vastaukset on alla olevassa taulukossa.

Onko sinulla itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia?	Vastaukset	%
Minulla ei ole koskaan ollut itsetuhoisia ajatuksia	142	76.3%
Minulla on toisinaan ollut itsetuhoisia ajatuksia	37	19.9%
Minulla on jatkuvasti itsetuhoisia ajatuksia	7	3.8%
Other	5	2.7%

Päihteiden käytöstä kysyttiin viimeisen vuoden aikana, josta vastaukset on esitetty alla olevassa taulukossa.

Oletko kokeillut tai käyttänyt päihteitä viimeisen vuoden aikana?	Vastaukset	%
En	136	71.6%
Alkoholia	52	27.4%
Nikotiini tuotteita	26	13.7%
Huumeaineita	7	3.7%
Other	3	1.6%

Seuraavaksi kysyttiin, mitä päihdeainetta he käyttävät. Alla olevassa taulukossa on vastaukset.

Käytätkö säännöllisesti jotakin päihdettä? Mitä?	Vastaukset	%
Nuuska	8	4.5%
Tupakka	6	3.4%
Alkoholi	12	6.7%
Kannabis	4	2.2%
Muut huumeaineet	2	1.1%
Lääkkeet päihtymistarkoituksessa	1	0.6%
En käytä pähteitä	156	87.6%
Other	7	3.9%

Valtakunnallisissa kouluterveyskyselyissä on noussut huoli oppilaista, jotka eivät syö kouluruokaa. Tässä päätettiin selvittää koko päivän ruokailuja ja niiden toteutumista iittiläisillä ylläkoululaisilla. Vastaukset on esitetty alla olevassa taulukossa.

Syötökö päivittäin:	Vastaukset	%
Aamupalan	0	0.0%
Kouluruoan	149	79.7%
Välipalan	133	71.1%
Kouluruoan lisäksi toisen lämpimän aterian	157	84.0%
Other	4	2.1%
Iltapalan	153	81.8%

Monissa tutkimuksissa on esitetty, että koululaiset nukkuvat liian vähän. Selvitimme iittiläisten ylläkoululaisten nukkumista, josta vastaukset on esitetty taulukossa.

Minkälaista nukkumisesi on?	Vastaukset	%
nukahdan helposti ja nukun hyvin	107	56.6%
herätessäni aamuisin olen paljon väsyneempi kuin ennen	64	33.9%
minulla on iltaisin vaikeuksia nukahtaa	52	27.5%
kärsin unettomuudesta, nukahtamisvaikeuksista tai liian aikaisesta kesken unien heräämisestä	17	9.0%
Other	6	3.2%

Kiusaaminen on noussut myös esille tänä päivänä niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin. Kysyimme kyselyssä tähän aihepiiriin kuuluvia kysymyksiä, jotta saataisi tietoa ylläkoulun oppilaiden hyvinvoinnista. 19,5 % vastaajista koki, että heitä on kiusattu. Kun kysyttiin, onko vastaaja huomannut, että jotakin toista kiusataan, 28,8 % on huomannut kiusaamista tapahtuvan. Vastaajista 5,8 % ilmoitti, että he ovat itse kiusanneet. Ylläkoululaisilta kysyttiin, ovatko he kokeneet seksuaalista häirintää tai ahdistelua. Kukaan ei vastannut kyllä ja ei vastaajia oli 91,6 %. 8,4 % vastasi jotakin muuta. 8,4 % vastaajista vastasi sanallisesti: 9 kertaa ”kyllä”, 2 kertaa ”vähän”, ”kyllä mun luokan pojat”, ”todellakin, naisena aika usein esim kesäisin huudellaan ja kysellään kaikkea ei niin mukavaa. Vaikka itseä ei oikee kiinnostaa ja ei häiritse mutta mielee ne jää”. Kysyttiin, missä on nähnyt seksuaalista häirintää tai ahdistelua. Vastauksissa nousi esiin (ei toisteta, jos vastaus esiintyy useammin kuin kerran) ”nähnyt kiusaamista”, ”ala ja ylläkoulussa kiusattu ja nimitelty”, ”edellisessä parisuhteessa” ja ”pikkusisko ahdistelee kotona”, ”kotona”,

”edellinen poikaystävä”, ”ulkona”, ”että olen ollut mukana kiusaamistilanteessa”, ”kiusaamisessa”, ”vapaa-ajalla”, ”netissä”, ”en halua sanoa”, ”minua on kiusattu ja olen nähnyt kun jotakin kiusataan”, ”netissä ja kotona”. Väkivalttaa tai sen uhkaa ei ollut kokenut 93,1 %. Väkivalttaa oli koettu ”kotona”, ”isälläni, tämän kotona ja yleisesti lähellä”, ”vanhalla paikkakunnalla”, ”koulussa”.

Melko tyytyväisiä tai tyytyväisiä elämäänsä oli suurin osa vastaajista. 5,9 % ei ollut tyytyväisiä elämäänsä. Suurta osaa vastaajista ei huoleta juuri mikään tällä hetkellä. Joitakin huolestutti, jos läheiset sairastuu, ”että jään yksin ja kiusaaminen jatkuu ja murrun”, ”lemmikkieläimen kuolema”, ”rahatilanne ja tulevaisuus”, ”arvosanat”. 74,7 % oli tyytyväisiä itseensä ja suorituksiinsa.

Yläkoulun ja lukion opettajat antoivat yhteisen näkemyksen nuorten hyvinvointiin liittyen ja mitä muutoksia siinä on ollut. Tämä yhteenveto esitetään lukiolaisten hyvinvointikyselyn analysoinnin jälkeen.

3.3.2 Iittiläisten lukiolaisten vastauksia kyselyyn

Lukiolaisilta kysyttiin heidän välejään vanhempiinsa. Vastauskaala oli 0-100, jossa 0 oli huono ja 100 erittäin hyvä. Keskiarvoksi tuli 84,1. Vastaajista 83,3 % pystyi keskustelemaan vanhempiensa tai samassa taloudessa asuvan aikuisen kanssa. 76,9 % koki, että kodin ilmapiiri oli kannustava ja nuoret kokivat saavansa myönteistä palautetta vanhemmilta tai samassa taloudessa asuvalta aikuiselta. Ongelmatilanteissa pystyi vanhempien tai samassa taloudessa asuvan aikuisen puoleen kääntymään 84,6 %. Vanhempien kanssa katsotaan televisiota, harrastetaan liikuntaa, ruokailuhetket yhdessä nousi esiin eri vastaajilla ja arkiaskareita. Vain yksi vastaaja nosti esille ”en mitenkään”. Vanhempien kanssa erimielisyydet koettiin ”turhiksi pikkuasioiksi” tai ”kiireessä tiuskimisiksi” tai joskus arvosanoista. Alla olevasta taulukosta on nähtävissä vastukset kysymykseen ”Onko teidän perheessänne...”

25.1.2021	Vastaukset	%
- riittävästi yhteistä aikaa	8	11.1%
- tapana jutella päivän tapahtumista	10	13.9%
- yhteinen ruokahetki päivittäin	10	13.9%
- tapana kannustaa ja antaa myönteistä palautetta	7	9.7%
- kotityöt jaettu	8	11.1%
- yhdessä sovitut säännöt	7	9.7%
- seuraamukset sääntöjen rikkomisesta reiluja	6	8.3%
- turvallinen ja yleensä sopuisi ilmapiiri	9	12.5%
- pitkäaikaissairautta (fysistä tai psyykkistä)	5	6.9%
- päihteiden käytöstä aiheutuvia huolia tai murheita	0	0%
- ongelmia tai ristiriitoja perheenjäsenten välillä	2	2.8%
- väkivallan uhkaa tai väkivaltaisuutta	0	0%
Other	0	0%

8,3 % vastaajista koki kiusaamista tai syrjintää perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Perheen taloustilanteen vuoksi oli stressiä joskus kokenut tai kokee 16,6 %. Kodin asumisolosuhteisiin

vastaajat olivat tyytyväisiä. Elämässä tapahtuviin viimeaikaisiin muutoksiin vastattiin alla olevan taulukon mukaisesti.

25.1.2021	Vastaukset	%
- muutto	0	0%
- läheisen sairastuminen	2	16.7%
- vanhempien ero	0	0%
- läheisen kuolema	1	8.3%
- vanhemman uusi avo- tai avioliitto	0	0%
- sisaruksen syntymä tai poismuutto	2	16.7%
- ei muutoksia	7	58.3%
Other	0	0%

Vastaajien (75 %) mukaan heidän vanhemmat/ huoltajat eivät käytä alkoholia ollenkaan tai harvoin. Viikoittain vastaajista koki alkoholia käytettävän 8,3 % kuin myös päivittäin 8,3 %.

Lukiolaisilta kysyttiin miltä koulunkäynti heistä tuntuu. Vastauskaala oli 0-100, jossa 0 oli ikävältä ja 100 mukavalta. Keskiarvoksi tuli 54,4. Heiltä kysyttiin myös, millaista oppiminen heille on. Vastauskaala oli 0-100, jossa 0 oli vaikea ja 100 helppoa. Keskiarvoksi tuli 54,2. Koulunkäyntiin apua ja tukea saa 72,7 % vastaajista. Apua he saavat pääsääntöisesti opettajilta, kavereilta ja perheenjäseniltä. Koulussa heitä jännitti tai pelotti ylioppilaskirjoitukset, epäonnistuminen, ettei ympärillä olevat kaverit romahda, yksinäisyys ja hölmöily opiskeluissa. 83,3 % vastaajista oli käyttänyt opiskeluhuollon palveluja. Terveystoimittajan palveluita oli käyttänyt puolet, lääkärin vastaanottoa 10 %, koulukuraattorin vastaanottoa 20 %, koulupsykologin palveluja tai terapiakäyntejä 20 %.

Päihdekasvatusta koki saaneensa riittävästi kaikki vastaajat. Seksuaalikasvatusta koki saaneensa riittävästi 90,9 %. Lukioikäiset vastaajat viettivät vapaa-aikaa kotona tai ystäviensä kanssa. Esille nousi pelejä kavereiden kanssa tai harrastuksia joko yksin tai kaverien kanssa. Kysyttäessä, mikä tai mitkä asiat ovat vaikuttaneet mahdollisuuteen harrastaa, saatiin taulukon mukaiset vastaukset. Vastausten lisäksi esille nousi motivaatio ja mahdollisuus harrastaa soittamista kotona.

25.1.2021	Vastaukset	%
Mieleisen harrastuksen kalleus	3	27.3%
Pitkä välimatka harrastuspaikkaan	2	18.2%
Minulla ei ole tietoa kiinnostavasta harrastusmahdollisuudesta	1	9.1%
Minulla ei ole aikaa mieleiseen harrastukseen	2	18.2%
En ole uskaltanut lähteä mukaan mieleiseen harrastustoimintaan	1	9.1%
Other	2	18.2%

Kysyttiin, onko vastaajilla kavereita koulussa. Vastauskaala oli 0-100, jossa 0 oli ei ja 100 kyllä. Keskiarvoksi tuli 66,8. Vastaavasti samalla vastauskaalalla kysyttiin, onko heillä vapaa-ajalla kavereita. Keskiarvoksi saatiin 60. Kun kysyttiin, ”Onko sinulla läheisiä ystäviä, jonka kanssa voit jutella luottamuksellisesti?” (ei yhtään 0 - useampia 100), keskiarvo oli 62,1.

Alla olevassa taulukossa kuvataan älypuhelimien, tietokoneen, television, pelikonsolien tai muun ruudun äärellä olemista arkisin.

Pelaaminen oli aiheuttanut 8,3 % vastaajista terveysongelmia (pänsärkyä, niska-/ hartia-/ selkäsärkyjä, jne.) mukaan lukien stressi tai ahdistus.

Kiinteästi perheeseen ja sukuun tunti kuuluvansa 91,7 % vastaajista. Ystäväpiiriin tunti kiinteästi kuuluvan 75 % vastaajista. Kouluuyhteisöön tunti kiinteästi kuuluvan 58,3 % vastaajista. Nettiyhteisöön tunti kiinteästi kuuluvan 45,5 % vastaajista. Harrastusporukkaan tunti kiinteästi kuuluvan 75 %. Kiinteästi seurakuntaan/ uskonnolliseen yhteisöön tunti kuuluvan 27,3 % vastaajista.

Terveystilan kokemusta kysyttiin skaalalla erittäin huono 0 - erittäin hyvä 100. Vastausten keskiarvo oli 69,8. Mielialan valoisaksi ja hyväksi koki 18,8 % ja välillä harmittaa, mutta pääasiassa mielialani on hyvä koki 50 %. Masennusta ja ahdistusta esiintyi joillakin vastaajista. Psykkiseen terveydentilaansa koki tyytyväisyyttä 58,3 % vastaajista. Tyytyväisyyttä ihmissuhteisiin koki 58,3 %. Fyysiseen terveydentilaan oli tyytyväisiä 66,7 % vastaajista. Olen tyytyväinen ulkonäköni ja olemukseeni tai olen melko tyytyväinen itseeni ja ulkonäköni oli vastaajista 84,6 %. Itsensä hyväksi ja arvokkaaksi tunti 38,5 % vastaajista. Toisinaan itsensä arvottomaksi ja huonoksi tuntevia oli 53,8 % vastaajista. 7,7 % vastaajista tunti itsensä huonoksi ja arvottomaksi. Tulevaisuuteen toiveikkaasti suhtautuu 57,1 % vastaajista. Tulevaisuuden tunti melko pelottavalta 35,7 %.

Stressistä ja uupumuksesta kysyttäessä vastaajista 58,3 % tunti toisinaan stressiä ja uupumusta. Todella stressaantuneita ja uupuneita oli 25 % vastaajista. Stressiä aiheutti ”koulutehtävät”, ”liiallinen puhelimen käyttö”, ”uniryhti”, ”koronatilanne”, ”eniten toivon ettei nuorien harrastustoimintaa keskeytettäisi”, ”ihmissuhteiden olemattomuus”, ”monet asiat samaan aikaan”. Ahdistuksesta ja jännittyneisyydestä kysyttäessä itseään ei tuntenut ahdistuneeksi tai jännittyneeksi tai joskus tunti 83,3 %. 16,6 % taas tunsivat itsenä ahdistuneiksi ja jännittyneiksi aika usein tai

jatkuvasti. Itsetuhoisia ajatuksia ei ole ollut vastaajista 76,9 %:lla. Päihteitä ei ollut viimeisen vuoden aikana käyttänyt 30,8 % vastaajista. Alkoholia oli käyttänyt 53,8 % ja nikotiinituotteita 7,7 %. Kohdassa muut oli 7,7 %. Säännöllisesti alkoholia käyttäviä oli 8,3 %.

Päivittäiset ruokailutottumukset on esitetty alla olevassa taulukossa.

25.1.2021	Vastaukset	%
Aamupalan	0	0%
Kouluruoan	8	22.2%
Välipalan	7	19.4%
Kouluruoan lisäksi toisen lämpimän aterian	11	30.6%
Other	2	5.6%
Iltapalan	8	22.2%

Taulukosta on nähtävissä sama asia kuin valtakunnallisessa kyselyssä eli kouluruokaa ei syödä ja muutoinkin syöminen ja ravintotottumukset ovat ”hakusessa”, koska samaan aikaan ylipaino oli suuri ongelma ko. ikäryhmässä valtakunnallisen kouluterveyskyselyn mukaan. Ravintotottumusten lisäksi unirytmissä on parannettavaa, sillä 41,2 % vastaajista koki, että on iltaisin vaikeuksia nukahtaa ja unettomuudesta, nukahtamisvaikeuksista ja aikaisesta heräämisestä koki olevan haittaa 11,8 % vastaajista.

Kiusaamista oli kokenut 41,7 % vastaajista jossakin vaiheessa elämäänsä. 33,3 % vastaajista oli nähnyt, kun jotakin toista oli kiusattu. Seksuaalista häirintää tai ahdistelua oli kohdannut 8,3% alasteikäisenä. Väkivallan uhkaa tai väkivaltaa oli kokenut 8,3 % vastaajista yläkoulussa välitunnilla. Tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä elämäänsä oli 83,4 % vastaajista. Tyytyväisyyttä koettiin perhesuhteista, sukulaisista, ystävistä ja harrastuksista. Huolestuneisuutta taas koettiin kavereiden masentuneisuudesta, sairauksista, koulussa pärjäämisestä, yksinäisyydestä, kiireestä ja terveydestä. 50 % vastaajista oli tyytyväisiä itseensä ja suorituksiinsa. 55,6 % koki, että on epäonnistunut pyrkimyksissään tavallista useammin. 90,9 % koki, että heillä on keinoja käsitellä ja purkaa vaikeita tunteita.

Vastaajilla oli ehdotuksia, miten opiskelijoiden hyvinvointia voidaan parantaa lukiossa. Tähän ratkaisuna todettiin pakolliset ulkoiluhetket ja tulisi muistaa, että 16-18-vuotias ei ole vielä aikuinen. Lisäksi toivottiin erilaisia palveluja saataville ja tukea opiskelijoille.

Korona-aika ja etäopetusjakso ovat vaikuttaneet osaltaan opiskelijoiden jaksamiseen. Joillakin vastaajilla ko. aika on parantanut opiskeluintoa ja jaksamista, toisilla vastaajilla taas heikentänyt motivaatiota esim. ”huonosti, etäkoulun takia jaksaminen laskee ja motivaatio koulunkäyntiin katoaa” ja ”hyvinvointi ja jaksaminen on laskenut sen aikana ja jälkeen”.

3.3.3 Yläkoulun ja lukion henkilöstön näkemyksiä oppilaiden hyvinvoinnissa tapahtuneista muutoksista

Positiivista:

- Nuorten tupakointi vähentynyt.
- Nuuskan käyttö yleisesti lisääntynyt, mutta koronasta johtuen nuuskan saanti on vaikeutunut ja sitä kautta vähentynyt.
- Alkoholi on vähentynyt osana nuorten päihteidenkäyttöä, mutta kannabiksen käyttö on valitettavasti lisääntynyt (kannabismyönteisyys, ei pidetä edes huumeena)
- Oppilaiden käytös on entistä parempaa koulussa, hyväkäyttöisiä oppilaita.
- Koulussa näkyvä kiusaaminen vähentynyt.
- Yhteydenpito kotien kanssa on pääsääntöisesti sujuvaa.
- Vanhemmat osallistuvat melko hyvin vanhempainiltoihin. -> tarvetta on.

Huonoa:

- Oppilaisen uupuminen ja stressi ovat lisääntyneet.
- Ahdistus lisääntynyt -> stressi, uupumus, ahdistus aiheuttavat poissaoloja
- Vanhemmat ja oppilaat etsivät syytä oppilaan käytökseen erilaisista diagnooseista. Ei tunnisteta esim. vanhemmuuteen liittyväksi. Selityksiä haetaan ulkopuolelta.
- Kouluakäymättömien nuorten osuus lisääntynyt.
- Väsymys lisääntynyt.

Ilmiöt:

- Seksuaali-identiteetit -> tytöillä paremmat mahdollisuudet ilmaista ja toteuttaa itseään, pojilla ei. -> puutteellinen seksuaalikasvatus
- Sosiaalisen median tuomat ilmiöt esim. grooming.
- Elämänhallinta hukassa (esim. puutteellinen arkirytm)
- Puutteellinen vanhemmuus (keinottomuus, rajattomuus, avuttomuus, kaverilinja, curling-vanhemmuus) -> opettajilta odotetaan vanhempien kasvatustehtäviä, viat ovat aina koulussa, kodin ongelmiksi ei tunnisteta
- Työntekijöiden väsymys ja uupumus heijastuu lapsiin. (puutteelliset resurssit, toistuvia vähennyksiä samalla kuin vaatimukset kasvavat. Ammattilaisten arvostuksen puute)

3.3.4 Yläkoululaisille korona-ajasta ja etäopiskelusta kysely

Korona-ajasta ja etäopetuksen vaikutuksista koululaisten hyvinvointiin haluttiin tietoa. Päätettiin tehdä yläkoululaisille kysely, jotta saatiin kattavasti vastauksia etäopetuksen vaikutuksista. Esimerkeissä ei toisteta samoja asioita, jotka toistuivat usein.

Oppilailta kysyttiin tuntemuksia koronakeväästä. Seuraavassa on heidän vastauksiaan:

- ”Oli aika tylsää mutta oppiaineiden opiskelu oli kivempaa kotona.”
- ”Oli kivaa kun kaikki kouluasiat tehtiin kotona.”
- ”Kotona oli tylsää, kun ei saanut mennä oikein mihinkään. Välillä oli yksinäistä.”
- ”Haikea”
- ”En tiedä”
- ”Oli tylsää”
- ”Todella hyvin”
- ”Etäkoulu oli kivaa ja videopuheluiden kautta sai tarpeeksi yhteyksiä kavereihin”
- ”Paska” (myös v-alkuinen kirosana vilahteli vastauksissa ja tässä käytettyä monta kertaa)
- ”No ei kyllä ollut yhtään kiva”
- ”Ristiriitaiset. Keväällä panostin kouluun ja keskityin itseeni ja hyvinvointiini. Samalla huono, koska olisin kaivannut kavereita ympärilleni. Sain enemmän aikaiseksi kuin normaalisti, mutta vähän sosiaalista elämää olisi kaivannut.”
- ”Se oli super kiva”
- Haikea ja tylsä”
- ”Oli ihan hauskaa”
- ”Iha mediumm, ei tarvinnut herätä niin aikaseen, mutta ei pystynyt näkemään kavereita.”
- ”Ihan jees”
- ”Ei ollu kivaa ku koko ajan piti olla kotona ja ETÄKOULU! Ei nähny kavereita ja se oli hirveetä”
- ”oli aika tylsää, en haluis uudestaan”
- ”Tietynlainen onnellisuus. Nyt ajateltuna kylläkin tämä korona voisi mennä ohi” Viime kevään etäkoulu vaikutti mielestäni kuitenkin positiivisesti luokkamme ilmapiiriin.”
- ”Se oli ärsyttävää ja otti päähän”
- ”Huono fiilis”
- ”Stressi”
- ”Opiskelu oli helpompaa mutta ku ei saanu nähä kavereitani ni aika tylsää”
- ”Olen ollut melkein koko ajan kotona ja vuosi on mennyt todella nopeasti.”
- ”Kotoon oli aika tylsää ja silmät oli aina kipeet ku meil oli oikeisiin aikoihi aina tunnit nii piti olla noin kuus tuntii puhelimeä zoomis”
- ”Aika huono juttu, koska oli paljon koulujuttuja joka päivä”
- ”6/5 pelasin minecraft”
- ”No se oli ihan kiva kokemus olla etäopetuksessa, mutta ei se kivaa ollut. Päällimmäinen fiilis on huono”

Tässä oli joitakin lausahduksia yhteenvetona (vastaajia oli 172). Sitten esille nousi ongelmana tietokoneen toimimattomuus. Joillakin etäkoulu meni todella hyvin ja oli ihanaa, kun sai opiskella kotona. Toisilla taas tuli liikaa muutoksia ja ongelmaksi koettiin, kun ei päässyt julkisiin paikkoihin. Joku koki, ettei oppinut mitään etäkoulun aikana tai joku ei oppinut asioita kunnolla.

Oppilailta kysyttiin ”Mikä asia muuttui eniten elämässäsi koronan myötä?” Seuraavassa on joitakin vastauksia ja samansuuntaisia vastauksia ei toisteta (vastaajia 169):

- ”Koulu”
- ”Ei käyty koulussa eikä nähty kavereita”
- ”Elämän halu meni”
- ”Ei oikein mikään”
- ”Pelasin normaalia pidempään”
- ”Työpaikka, matkailumahdollisuus, ystäväsuhdeet”
- ”Sosiaalisuus, siitä johtuen en enää oikee oo ulkona kavereiden kans”
- ”Pelko jonkun menettamisestä.”
- ”Harrastukset ja esitykset peruuntu”
- ”Syöminen ja pelaaminen”
- ”öäää sosiaalinen ahdistus pahentu ja keskittyminen huononi”
- ”No siis elämän tavat ja arki ja arvosanat laski”
- ”Läheisten kanssa oleminen”
- ”Kun olin yksinäinen ja surullinen”
- ”Oli yksinäistä eikä voinu mennä mummille”
- ”Varmaa ku vanhemmat menetti työt”
- ”Harrastukset lähti”
- ”Ei päässyt paikkoihin (esim. huvipuistoon, koulujen luokkaretkeen)
- ”Isovanhempien näkeminen ja kavereiden näkeminen”
- ”Että pitää maskia”
- ”Koko ajan piti olla neljän seinän sisällä perheen kanssa”
- ”Koulu oli kivempaa”
- ”Sai nukkua”
- ”Opin parhaasta kaverista paljon”
- ”Unirytmii”
- ”Koronan myötä jouduin istuu monta tuntii koneella ja se särki päähän”
- ”Aloin liikkumaan enemmän”
- ”Kun oli etäopetus, en välillä edes syönyt tai urheillut yhtä usein kuin normaalisti ja kaikki stressi”
- ”Piti lopettaa jalkapallo mutta olin harrastanut sitä vasta 2 kuukautta niin ei se ollut maailmanloppu. Piti pitää turvavälejä ja käyttää käsidesiä.”

Vastaukset osoittavat nuorten sanoittamana, miten korona vaikutti heidän elämäänsä, sosiaalisiin suhteisiinsa ja arkiasioihin. Nämä vastaukset antavat myös kuvaa siitä, missä ollaan usean yläkouluikäisen kanssa nyt. Nämä vastaukset ja valtakunnalliset kyselyt ovat osoitus siitä, että kouluun tarvitaan psykologi tms. ”nopeasti” reagoiva aikuinen, joilla ei ole opetusvelvollisuutta. Tätä tarvitaan muuttuvissa olosuhteissa ja aikaisena puuttumisena, ennen kuin asiat eskaloituvat korjaavien palveluiden piiriin. Nyt tulisi keskittyä varhaiseen puuttumiseen ja siihen tulee olla resurssi.

Nuorilta kysyttiin ”a) Mikä harmittaa epidemiassa? b) Mitä hyvää tilanteesta on seurannut?”

Vastaajia oli 167. Seuraavassa on kootusti joitakin nuorten vastauksia ja samantyyllisiä vastauksia ei toisteta:

- ”a) Paska homma b) Sai lusmuilla kotona”
- ” a) Sosiaaliset suhteet heikentyneet b) Pesen enemmän käsiä, olen ollut enemmän perheen kanssa.”
- ”a) Harrastusten tauolle meneminen b) oppi elämään poikkeusoloissa”
- ”a)Ei joukkotilaisuuksia b) Osataan varautua”
- ”a) oli jotain vaikeuksia esim. koulutehtävien avaamisessa b) Sai nukkua pitkään”
- ”a) En tiedä b) Sain olla rauhassa kotona”
- ”a) Se, etteivät itsepäiset ihmiset seuraa suosituksia b) Ei mitään”
- ”a) Itsenäinen opiskelu kielimuurin kanssa ilman tukea koulusta laski arvosanoja b) Kotona oleminen auttaa normaalitunneilla olevaan stressiin.”
- ”a) Harrastusten loppuminen b) Oppii arvostaa ihmisten kans vietetty aikaa”
- ”a) Rajoitukset b) Oman ajan saaminen ja tilanteisiin sopeutuminen”
- a) Harmittaa ettei voi nähdä kaikkia ihmisiä. b) On alkanut arvostaa enemmän asioita.”
- ”a) Ei voi liikkua kavereitten kanssa paljoa b) Olen syönyt enemmän”
- ”a) Sairastuneet ja kuinka tauti on jyllännyt niin kauan. Kavereiden kaipuu. b) On keskittynyt itseensä ja omaan mieleen ja hyvinvointiin.”
- ”a) harmittaa, kun vähäiset mahdollisuudet viedään pois. b) ei mitään hyvää.”
- ”a) ihmisten törkeys ja epäkunnioitus, joka tulee ilmi kun ihmisiä kuolee b) ihmisten maailmankatsomus on muuttunut osittain parempaan”
- ”a) vähäinen matkustaminen, yksinäisyys, huoli tilanteesta ja hallituksen sekoilu. b) ?”
- ”a) Coronassa harmittaa se, että ihmiset kuolevat ja menettävät perheen jäseniänsä. b) Luontoäiti kiittää.”
- ”a) Harrastusten rajoitukset ja keskeytykset b) Enemmän vapaa-aikaa”
- ”a) kuolleisuus ja asioiden peruuntuminen b) Suomessa on varmaan nykyään parempi hygieniataso kuin ennen koronaa”
- ”b) On saanut olla enemmän perheen kanssa”
- ”b) Luokkahenkemme parani alakoulussa. Tietyntyylinen henkinen kasvaminen on myös tapahtunut.”
- ”a) tylsyys ja iso määrä tehtäviä joista pitää selvittää yksin”
- ”b) Se että saa lomaa”
- ”a) pitää käyttää maskia b) tuntuu kivemmältä tulla kouluun kun on ollu etäopetukses”
- ”b) Voi olla omassa huoneessa tietokoneella, eikä kukaan käske mua ulos”
- ”b) Opettajaa ei tavinnut kuunnella”
- ”b) Arvosanat nousi ala-asteen loppuksi”
- ”b) koulu stressi loppui”
- ”b) uusi ystävä”
- ”a) ei näe ketään b) että ei oo ruuhkia”
- ”b) ei ollu kouluu yhes vaihees”

Vastauksista heijastui se, että pelättiin läheisten sairastumista ja kuolemaa. Harrastusten loppuminen myös nousi monessa vastauksessa esille sekä rajoitukset ärsyttivät vastaajia.

Seuraavaksi kysyttiin, ”Jos nyt tekisit jonkun asian toisin, mikä se olisi?” Vastaajien lukumäärä oli 151. Seuraavassa on esitetty vastauksia ja samoja tai samantyyllisiä vastauksia ei toisteta:

- ”Olisin silloin keväällä ollut huolellisempi ja varovaisempi koronan suhteen.”
- ”En tiedä”
- ”En stressaisi niin paljoa”
- ”en lähtisi kouluun”
- ”Panostaisin kouluun”
- ”Olisin jättänyt kesän reissut tekemättä”
- ”Ottanut enemmän vapaa-aikaa keväällä. Tein kouluhommia n. 10 h päivässä ja olin lähes kokoajan niiden parissa.”
- ”pitäisin enemmän huolta itsestäni”
- ”olisin ottanut asian alusta lähtien eri tavalla vastaan”
- ”Olisin ollu vähäsen parempi poika äitille”
- ”Olisin opiskellut ennen koronaa paremmin, ettei koronan aikana opiskelu olisi ollut niin vaikeaa.”
- ”Treenasin enemmän harrastusta”
- ”Olisi pitänyt heti ottaa asia tosissaan ja huolehtia hygieniasta hyvin”
- ”En lunttaisi kokeissa oppikirjasta”
- ”En valvoisi kokonaisia öitä”
- ”Emmä tiiä varmaa että heräisin oikeisiin aikoihi etäopetuksii”
- ”Olisin nukkunu vaa koko ajan”
- ”Ei niitä kello kymmenen teams puheluja”
- ”En myöhästyisi kokouksesta”
- ”En menis kouluu”
- ”En tekisi mitään toisin”
- ”Olisin enemmän ulkona”

Vastaajista moni olisi tehostanut hygieniaohteistuksen noudattamista paremmin. Moni myös tiesi ”lepsuilleensa” korona-aikana koulutehtävissä ja niiden palautuksessa, jne. ja olisi näihin tehnyt korjauksia.

Viimeiseksi kysyttiin nuorten tuntemuksia koronatilanteen jatkumisesta ja miten nuoret jaksavat sen. Seuraavassa on nuorten vastauksia. Vastaajien lukumäärä oli 168. Seuraavassa on kerätty nuorten vastauksia ja samantyyllisiä vastauksia ei toisteta:

- ”Haikkealla mielellä mutta kyllä tämä tästä”
- ”Huonosti vointi 1/5”
- ”Hyvin”
- ”Iha hyvi”
- ”Ihan ok. Toivottavasti ei siirrytä etäkouluun.”
- ”Maskin käyttö alkaa kyllästyttää.”
- ”Jaksan”

- ”Vähän huonosti. Mutta kaikesta selviää.”
- ”Jos etäkoulu toteutuu, toivottavasti se on paremmin organisoitu.”
- ”Ihan hyvin mutta toivon ettei jouduta etäkouluun enää.”
- ”Ihan okei. Paremmin kuin keväällä.”
- ”No onhan se rankkaa ja masentavaa ettei ole kaikkia asioita mitä ennen”
- ”Jaksan hyvin ja reippaasti”
- ”Tylsää”
- ”En oikeen tiedä. Välillä en vaan jaksa opiskella, kun en ymmärrä mitään.”
- ”Se alkaa olla ahdistavaa koska ei voi nähdä kavereita harrastuksessa”
- ”No oishan ihan kiva jos kaikki nyt saatais rokotettua ja tää loppuis. Onneks on normikoulu ja voi nähdä kavereit!”
- ”No ihan hyvin tällä hetkellä. Jos tilanne pahenee ja etäkoulu alkaa osaan vähän aikatauluttaa paremmin päiviäni ja jaksan paremmin. Toivottavasti tilanne tosin rauhoittuisi.”
- Ihan hyvin. Vähän ottaa päähän.
- ”Jaksan ehkä just ja just”
- ”Pelottaa että jään muita jälkeen”
- ”Olen jaksanut hyvin koronan läpi ja vielä jaksaa hyvin. Kavereiden kanssa olo koulussa on auttanut ja lisännyt voimia.”
- ”En mie jaksa enää”
- ”Ihan semisti”
- ”Ihan okei. EN VAAN TAHDO ETÄKOULUA ärsyttää ku treenit taas pois”
- ”Teen omatoimisia harjoitteita ja pysyttelen kotona niin hyvin jaksaa”
- ”Ihan hyvin 2/4”

Nuoret jaksoivat monissa vastauksissa hyvin, jotenkin tai koittivat vain jaksaa tilanteen kanssa. Vastauksista oli havaittavissa, että etäkoulua ei kaivattu ja kaverit koulussa olivat erittäin merkityksellisiä. Toisilla taas jaksaminen oli erittäin haastavaa korona-aikana.

3.4 Iittiläisten aikuisten hyvinvointikyselyn tuloksia

Iittiläisiltä aikuisilta kerättiin hyvinvointitietoa eri kohderyhmiltä. Osa pohdinnoista on moniammatillisen työryhmän jäsenten käytännön työssä saatujen kokemusten perusteella syntyneitä näkemyksiä. Vastaukset koostuvat työikäisten, työttömien työnhakijoiden, kuntouttavan työtoiminnan, aikuissosiaalityön sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaiden antamista vastauksista esitettyihin kysymyksiin.

Enemmistö vastaajista toivoi nykyisten palveluiden (terveys- ja sosiaalipalvelut) säilyvän Iitissä. Vastaajat toivoivat päihdesairaanhoidajan, lääkärin ja hoitajien vastaanottojen, hammaslääkärin vastaanoton, röntgenpalveluiden sekä laboratoriopalveluiden säilyvän paikkakunnalla.

Työttömille toivottiin liikunnallisia palveluja lisää tai jotain sen kaltaista ohjattua toimintaa. Ohjattua kuntosalitoimintaa toivottiin myös enemmän ja huomiona nostettiin esille, etteivät työikäiset pääse osallistumaan ohjattuihin päiväryhmiin. Kansalaisopiston liikuntaryhmiä on vastaajien mielestä liian vähän tarjolla, koska ne täyttyvät aina liian nopeasti. Uimahallin saaminen kuntaan toistui lähes kaikissa vastauksissa. Jotkut ehdottivat järjestettyjä uimahallireissuja esimerkiksi kerran kuukaudessa lähikuntien uimahalleihin. Tällainen palvelu kunnassa on vastaajien mukaan aiemmin ollut. Osa vastaajista toivoo Koivulehdon palvelukeskuksen ”uimahallia” uudelleen yleisökäyttöön.

Työvoimatoimiston sekä Kelan virkailijoiden toivotaan jalkautuvan Iittiin esimerkiksi kerran viikossa. Vastaajat kaipaavat henkilökohtaista palvelua viranomaisten kanssa. AA-ryhmiä toivotaan takaisin Iittiin.

Osa vastaajista toivoi kuntaan jonkinlaista ”mummonkammari”-tyyppistä kohtaamispaikkaa. Seurakunnan toimesta kunnassa toimii kaikille avoin Kahvitupa, mutta vain muutama vastaajista kokee sen omakseen. Vastaajien mukaan Kahvituvassa käy enimmäkseen eläkeläisiä ja vastaajat kokevat siellä painotuksen olevan uskon asioissa.

Usea vastaaja toi esiin huolenaiheita liittyen omaan hyvinvointiin ja palveluiden saantiin. Vastaajista osa koki, että terveysasemalle on vaikea saada aikoja ja odotusajat ovat pitkiä. Vastauksissa esiintyi huolta terveyspalveluiden vähenemisestä tai lakkaamisesta kokonaan, mikä vaikuttaisi suoraan sote-palveluiden heikkenemiseen. Osa vastaajista kokee lähetteiden saamisen erikoissairaanhoidon olevan vaikeaa, eikä pääse tuolloin jatkotutkimuksiin. Myös sekä ambulanssin että taksin saamisen vaikeus nousi esiin joissain vastauksissa.

Jokaisen vastaajan mielestä julkinen liikenne Iitistä lähikuntiin on heikentynyt huomattavasti vuosi vuodelta. Useimmat vastaajista olivat autottomia ja kokivat julkisen liikenteen vähyyden suurena puutteena. Juna-/ bussivuoroja on tarjolla vain harvakseltaan, mikä vaikeutti suuresti kulkemisen mahdollisuutta lähikuntiin. Osalle vastaajista nousi esiin myös rahallinen este kulkea julkisilla kulkuvälineillä. Joissain vastauksissa nousi esiin toive järjestettyihin matkoihin Kouvolan ostoskeskus Veturiin esimerkiksi kerran kuukaudessa. Vastaajien toiveissa oli myös saada takaisin asiointipalvelutaksi sekä Kouvolaan että Lahden suuntaan. Vuolenkoskelta toivotaan liittymäkuljetusta Heinolan suuntaan, josta pääsisi jatkamaan Lahteen bussilla.

Vastaajista suurin osa toivoi littiin vaate- ja kenkäkauppaa. littiin toivottiin myös rautakauppaa sekä Lidliä. Kangaskaupan loppuminen Iitissä harmitti muutamaa vastaajaa.

Lähes kaikki vastaajista kokevat olonsa turvalliseksi Iitissä. Vastauksissa nousi esiin, ettei Iitissä ole sattunut turvattomuutta horjuttavia tilanteita. Isoa osaa vastaajista ei myöskään pelota kulkea iltaisin yksin keskustassa tai muuallakaan kunnan alueella. Vain muutamassa vastauksessa nostettiin esille, että ilta-aikaan arastelee kulkea keskustan tuntumassa, koska siellä on joukko nuoria. Kaikista vastaajista kolme mainitsi ikävänä asiana päihdeporukoiden istuskelun ja kaljoittelun keskustan penkeillä.

3.4.1 Aikuisten parissa työskentelevien työntekijöiden näkemyksiä

Asiakkaat tarvitsevat ehdottomasti lähityöskentelyä/henkilökohtaista palvelua/palvelutiski soteasioissa, olohuonetyyppistä toimintaa kuntaan. Tiimissä ideoitiin tämän kaltaisen palvelupisteen toimintaa konkreettisesti niin, että pisteen tulisi sijaita kunnassa keskeisellä paikalla. Se olisi kaikkien kuntalaisten kohtaamispaikka ja paikka, josta saisi asiaan kuin asiaan asiantuntemusta. Siellä esim. pääsisi hoitamaan asioita tietokoneella, hakemaan opastusta sote-puolen ihmisten, Te-hallinnon virkailijoiden tai Kelan työntekijöiltä ennalta sovittuina ajankohtina. Toisille paikka voisi edustaa vaikka vaan sosiaalisen kanssakäymisen ylläpitämistä kahvittelun ja muiden ihmisten tapaamisen merkeissä. Palvelupisteellä olisi aina ajantasaista tietoa saatavilla asiakkaalle asiasta riippumatta.

Kunnasta puuttuu riittävä päihdepalvelu. Palvelut ovat kaukana, niistä ei ole tietoa ja ne ovat hankalasti saatavilla. Epäselvät ja monimutkaiset toimintatavat nousi myös vastauksissa esille. Palvelupolkua pitäisi selkiyttää. Sote-puolen yhteistyö ei toimi vastaajien mielestä. Organisaatio lokeroitunut. Siellä ei tiedetä toisten tekemisistä/toimintatavoista, silti yhteiset asiakkaat.

Jalkautuvaa työtä tarvitaan kuntaan esim. etsivä aikuistyö nostettiin esille. Palvelut ovat hajallaan ja asiakkailta tuottaa haastetta hankkia kyytejä ja muita järjestelyjä päästäkseen luukulta luukulle. Kelan oma piste puuttuu. Edes Kelan postinpalautuslaatikko auttaisi kunnan asiakkaita asioinnissa. Te-palveluiden on jalkauduttava kuntaan säännöllisesti. Läheskään kaikilla asiakkailta ei mahdollisuutta/kykyä matkustaa te-palveluihin muihin kuntiin. Digipalveluiden lisääntyminen ahdistaa aikuispuolen asiakaskuntaa.

Positiivisena asiana pidetään sosiaalityön palveluiden saatavuutta kunnassa ainakin vielä toistaiseksi. Sekä sosiaalityöntekijä että sosiaalihoaja kertovat, että aikavarauksella heille saa hyvin käyntiaikoja, eikä palvelu ole ruuhkautunut niin, että odotusajat venyisivät kuukausiksi. Työllisyyden hoidon näkökulmasta yhteistyö sekä Te-hallintoon että sosiaalitoimeen on toiminut hyvin. Vuoden 2021 alusta uudet verkostot rakennetaan Hämeen puolelle ja toivotaan ja uskotaan, että tiivis ja toimiva yhteistyö jatkuu myös heidän kanssaan.

3.5 Havaintoja vapaa-ajan toiminnoissa tapahtuneista muutoksista kuntalaisten hyvinvoinnissa

Liikunnan merkitys on kasvanut (lapset, työkäiset, seniorit) kuin myös sen tärkeys. Asiakkaan näkökulmasta liikunnan tietoisuus kasvanut (vaikutukset, ennaltaehkäisy). Valveutuneisuus (lajitietoisuus, kehitys, ennaltaehkäisy / terveyden tukeminen), kiulu liikkuvien ja ei liikkuvien välillä on kasvanut. Toiset ovat erittäin aktiivisia ja sitten on niitä, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän. Positiivista on ollut teemaviikot, kurssit/ ryhmät, laajempi tarjonta, yksilöliikunta (liikuntaneuvonta) ja ryhmäliikunta. Negatiivisesti ovat kuntalaisten liikuntatottumuksiin vaikuttaneet kunnan säästötoimenpiteet: vesijumpat pois, kylätalot pois, jne. Toisaalta näiden tilalle on kehitelty uusia liikuntamuotoja. Liikunnasta säästetty raha kasvaa korkoa menoina. Kuntalaisten hyvinvointiin liikunta kuuluu olennaisena osana ja siksi liikunta-alueita ja -paikkoja tulee kehittää. Tarkasteltavalle ajanjaksolle sattui korona ja se on osaltaan kasvattanut ihmisten omatoimista ulkoliikuntaa. Siksi näitä alueita tulee kehittää vastaamaan kysyntään.

Toisen liikunnanohjaajan vakinaistaminen (liikuntapalveluille enemmän resursseja) on ollut positiivinen satsaus liikuntatoimelle. Tällä tavoin on voitu kehittää yhteistyötä terveysaseman kanssa ja saatu ohjeistettua kuntalaisia terveytensä kannalta riittävään liikuntaan. Lisäksi positiivista on monipuolisten yhteisöllisten liikuntapaikkojen kehittäminen, joihin on matala kynnys tulla. Tästä hyvänä esimerkkinä on valmistunut liikuntapuisto Eerolantielle.

Kirjastossa taas on viimeisen neljän vuoden aikana havaittu, että lapset/nuoret ovat levottomampia ja enemmän häiriökäyttäytymistä (jopa ilkivaltaa yms.) yhä nuoremmilla. Lapset kertovat asioistaan kirjaston henkilökunnalle luottamuksellisesti eli tuntuu, että heidän elämästään puuttuu turvallisia aikuisia, joille puhua. Lapset/nuoret viettävät pitkiä päiviä kirjastolla syöden epäterveellisiä välipaloja (hakevat itse kaupasta). Heiltä puuttuu asianmukainen oleskelutila. Hengailupaikkojen vähyyttä koskettaa eri-ikäisiä nuoria, esim. 3.-4. lk ei tarjota mitään. Vanhukset ovat hukassa tietotekniikan kanssa ja ihan perustaidot ovat puutteelliset, mutta heidän odotetaan pystyvän itse asioimaan esim. verkkopankissa.

Tuen puute lapsille ja nuorille näkyy. Lisäksi enenevästi edellytetään vanhemmalta ihmiseltä kykyä toimia itsenäisesti, mutta siihen ei tarjota tukea esim. pankkiasioissa pankin suunnalta. Muutenkin palvelut lähes kokonaan netissä, mikä vaikeuttaa vanhusten asiointia.

Toisaalta positiivista on se, että lapset kertovat asioistaan jollekin, mutta kirjaston työntekijä ei liene oikea taho auttamaan, kun kyse on (sosiaalisista) ongelmista. Kirjasto on tavallaan turvallinen paikka viettää aikaa, mutta kirjastossa ei ole pedagogisia osaajia, eikä kirjaston tehtäviin kuulu lastenvahtina toimiminen. Hippa ym. leikit ovat myös kirjastoon sopimattomia.

Nuorison hyvinvoinnista on myös havaintoja vapaa-ajalta. Eriarvoisuus on lisääntynyt neljän vuoden aikana. ”Puolella menee tosi hyvin ja puolella menee tosi heikosti”. Ns. tavalliset nuoret ovat vähentyneet. Usein ollaan ääripäiden kanssa tekemisissä. Nykytilaan vaikuttaisi suuresti se, jos

lähipalveluita olisi helpommin saatavilla ja niihin olisi helpompi päästä (psykologi, Sihti, nuorisopsykiatria). PHHYKY:n palveluiden supistaminen pienessä kunnassa vaikuttaa hyvinvoinnin tilaan. Hyvinvoinnin nykytilaan vaikuttaa päihteiden helppo saatavuus (nuorten mukaan). Kuitenkin on sanottava, että mikään negatiivinen asia tai valtakunnallinen ilmiö ei ole noussut Itissä ongelmaksi. On pystytty nopeasti puuttumaan. Hyvää on myös se, että nuorisotyön peruspalvelut ovat pysyneet Itissä, joihin nuoret ovat päässeet vaikuttamaan. On myös lisätty liikkuvaa nuorisotyötä kyliin. Positiivista nuorten kannalta on halvan liikkumisen mahdollisuudet kuten frisbeegolfrata ja jäähallin maksuttomat yleisövuorot. Nuorten hyvinvointiin on myös positiivisesti vaikuttanut kohdennetut ryhmät K-18 nuokku ja nuorten äitien ryhmä.

Nuorisotyössä on havaittu muutoksia neljän vuoden aikana:

- Mielenterveysongelmat lisääntyneet
- Moniongelmaisuus lisääntynyt
- Eriarvoisuus ja syrjäytyminen lisääntynyt (taloudellinen, alueellinen, tukipalvelut)
- Nuorista riippumattomat tekijät (vanhempien jaksamattomuus, taloudellinen tilanne, elinolosuhteet)
- Digitaalisuus: vääristynyt omakuva, kiusaaminen helpompaa (ei pidetä yhtä pahana kuin kasvokkain tapahtuvaa kiusaamista), vanhemmat eivät pysy nuorison mukana digitaalisuuden edistymisessä, sosiaaliset taidot heikot, käyttöikä alentunut (ikärajat ”unohtuneet”). Hyvää on taas se, että helpompi pitää yhteyttä kavereihin, voi syntyä ennalta olemattomia kaverisuhteita, verkostoituminen maailmanlaajuisesti, kielitaito kehittyy, oma luovuus helpommin esille ja vertaistuki helpompi saada. Helpompi lähestyä viranomaistahoja ja avun tarjoavia tahoja ja palveluita.
- Pelkkä verkossa asioiminen kaikessa on huonoa, koska on vaikea kohdata ihmisiä reaali maailmassa.
- Sosiaaliset taidot kariutuneet.
- Lähipalvelut supistuneet (koulupsykologi)
- Itsenäistyminen ”pitäisi” tapahtua varhaisemmin (ajokortin saaminen, tulevaisuus selvillä jo 16-vuotiaana esim. kouluun haku)
- Todella nuorilla on käsitys ja näkemys päihteistä

Plussat:

- Pieni kunta ja pienet koulut, eli tuttuus
- Turvallinen ympäristö
- Monipuoliset harrastusmahdollisuudet
- Yhteisöllisyys
- Nuoriin panostetaan kohdennetulla työllä (kesätyötreffit, jatko-opintoilta, katupäivystys)
- Pienen kunnan etuna uskalletaan olla lapsia kauemmin (kyläkoulut)

Miinukset:

- Tukipalveluiden puute

- Kulkuyhteydet
- Tiettyjen harrastusten maksullisuus
- Poliisin näkymättömyys, poliisin puuttuminen katukuvasta
- Pieni kylä ja tuttuus (avun hakeminen ja asioista ilmoittaminen voi estyä)
- Erilaisuuden sietäminen haastavaa (ennakkoluulot, vaikea hyväksyä itseään, yli sukupolviset perinteet)
- Virikkeiden puute (valvomattomien vapaa-aikapaikkojen puute, museot, kahvilat, elokuvat)

4 Lopuksi

Hyvinvointikertomuksessa tarkasteltiin indikaattorien kautta, mitä viimeisen neljän vuoden aikana on tapahtunut Iitin kunnassa kuntalaisten hyvinvoinnille. Lisäksi toteutettiin hyvinvointikyselyt hyvinvointityöryhmän kanssa yhteistyönä. Omat hyvinvointikyselyt antoivat tietoa, missä mennään tällä hetkellä ja ne tukivat indikaattoritietoa. Näiden pohjalta tehdään hyvinvointisuunnitelma nykyiselle valtuustokaudelle, jonka toteutumista seurataan. Hyvinvointisuunnitelmaan nostetaan esiin hyvinvointikertomuksessa havaittuja asioita, joilla voidaan parantaa kuntalaisten hyvinvointia. Hyvinvointisuunnitelma tehdään vuosille 2021-2025.